

The logo for FORES, featuring the word "FORES" in a bold, black, sans-serif font. A green, semi-transparent triangular shape is positioned behind the letters "R" and "E", pointing towards the bottom-left corner.

FORES

Den rödgröna politiken granskad

Jobben, tillväxten och fördelningen

Andreas Bergh och Henrik Jordahl

FORES Policy Paper 2010 : 3

Om författarna

Andreas Bergh är fil dr i nationalekonomi och forskare vid Lunds universitet, Ratio och Institutet för Näringslivsforskning (IFN).

Henrik Jordahl är docent i nationalekonomi och forskare vid Institutet för Näringslivsforskning (IFN).

Innehåll

Om författarna	2
Innehåll	3
Förord.....	1
Sammanfattning.....	2
1 Inledning.....	4
2 Jobben.....	6
3 Utbildningen.....	14
4 Tillväxten	18
5 Skatterna.....	25
6 Fördelningseffekterna.....	34
7 Några helhetsintryck	37
8 Avslutande diskussion	40
Referenser.....	41

Förord

Under våren 2010 stod FORES vid två tillfällen värd för en presentation av professor Magnus Henrekson, som under inledningen av året genomförde en granskning av regeringens sysselsättningspolitik under mandatperioden. Detta resulterade i ett policy paper kallat *Håller regeringens jobbstrategi?* (IFN Policy Paper No. 30).

Eftersom vi befinner oss under ett valår där båda sidor bör granskas var vår ambition att även ta fram och publicera motsvarande genomgång av den rödgröna oppositionens politik. Detta blev möjligt efter den 3 maj 2010 då de rödgröna presenterade sin gemensamma ekonomiska motion, vilken ligger till grund för denna granskning. Arbetet har utförts av Andreas Bergh och Henrik Jordahl vid Institutet för Näringslivsforskning (IFN). FORES vill tacka dem för ett mycket gediget arbete. Innehåll och slutsatser står dock författarna helt själva för.

En tidig version av detta policy paper presenterades som ett underlag till ett seminarium hos FORES den 15 juni 2010. Därefter har ytterligare förändringar och uppdateringar tillkommit. FORES vill därför tacka Aron Berg, Mikael Elinder, Daniel Waldenström, Thomas Wilhelmsson samt Sven-Erik Österberg som alla bidragit med värdefulla synpunkter.

Stockholm, 30 juni 2010

Martin Ådahl

Chef FORES

Sammanfattning

I denna rapport granskar vi den gemensamma motion som Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet presenterade den 3 maj 2010, "Ny färdriktning – Fler jobb, grön omställning och mindre klyftor för hela Sverige". Vi har valt att fokusera granskningen på jobb, ekonomisk tillväxt, samt oppositionens fördelningspolitiska analys, men kommenterar även andra delar av förslagen.

Eftersom oppositionen accepterar merparten av de skattesänkningar som genomförts sedan 2006 är det omotiverat att beskriva oppositionens förslag som en skattechock. Mycket tyder däremot på att oppositionens budget är underfinansierad. Flera av de skattebaser som är tänkta att generera intäkter är känsliga för skattehöjningar och därför osäkra som intäktskällor. Framför allt gäller detta miljöskatterna. Syftet med miljöskatter är att skapa beteendeförändringar som hejdar miljöförstörande verksamheter. Om politiken lyckas kommer skatteintäkterna att sjunka. Ett annat exempel är de hushållsnära tjänsterna som oppositionen räknar med ska finnas kvar i oförändrad omfattning efter RUT-avdragets avskaffande.

Den höjda ersättningen i sjuk- och arbetslöshetsförsäkringen bidrar också till en underfinansiering. Förslaget kan väntas leda till att fler personer kommer att nyttja dessa ersättningar, vilket medför ökade statsfinansiella kostnader. Någon diskussion av sådana beteendeförändringar finns dock inte i budgeten. Därmed underskattar oppositionen de utgiftsökningar som deras politik medför.

Generösare socialförsäkringar, skattesänkningar till grupper som inte arbetar och förslag om bostadsbidrag skapar tröskeeffekter som innebär att det blir mindre lönsamt att arbeta. Forskning visar att sådana effekter försämrar ekonomins funktionssätt och i synnerhet gör det svårt att öka sysselsättningen.

De senaste två åren har jobb framför allt försvunnit från tillverkningsindustrin. Eftersom denna utveckling förmodligen är ett utslag av en pågående strukturomvandling är oppositionens satsning på utbildning rätt tänkt i grunden. Erfarenheter från liknande satsningar på 1990-talet kunde dock ha beaktats i större utsträckning. Av flera skäl måste Sverige på sikt sänka arbetslösheten genom nya jobb i privat sektor.

Oppositionen förslår mer pengar till kommunerna i syfte att få fler anställda inom välfärdstjänsterna. Aktuell forskning baserad på svenska erfarenheter talar dock emot att höjda statsbidrag får denna effekt.

Budgetförslagets analys av politikens fördelningsprofil är något bristfällig. Fördelningsprofilen presenteras i ett stapeldiagram som tycks visa att alla utom de tio procent rikaste vinner på oppositionens politik. En närmare granskning av den underliggande statistiken visar emellertid att denna slutsats inte stämmer utan antingen är ett uttryck för slarviga beräkningar eller en medveten feltolkning.

1 Inledning

”Ny färdriktning – Fler jobb, grön omställning och mindre klyftor för hela Sverige” är namnet på den gemensamma motion som Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet presenterade den 3 maj 2010. Motionen beskriver grunderna för den politik som dessa partier går till val på.¹

Det finns flera skäl att ta motionen på allvar. Motionen är hittills det enda dokument som beskriver de tre oppositionspartiernas gemensamma syn på politiken och det är högst troligt att den politik som motionen beskriver faktiskt blir verklighet vid ett eventuellt regeringsskifte.²

Vi genomför i denna rapport en granskning av den rödgröna oppositionens politik med utgångspunkt i aktuell ekonomisk forskning och erfarenhet. Granskningen gäller uteslutande oppositionens gemensamma förslag och bortser därmed från de tre oppositionspartiernas egna förslag som har lanserats på olika håll. Ytterligare en avgränsning är att vi i huvudsak hållit oss till de förslag som berör politikens ekonomiska kärnområden, det vill säga jobb, utbildning, tillväxt och skatter, samt förslagets fördelningseffekter.

Vi hoppas att granskningen kommer att vara till hjälp för väljare som vill informera sig och att den kan bidra till en faktabaserad debatt i årets valrörelse.

Övergripande kommentarer

”Ny färdriktning” är ett dokument på 106 sidor, rikligt illustrerat med diagram och tabeller. Det inleds med en presentation av det ekonomiska läget samt en genomgång av ”Fyra år med regeringen Reinfeldt”. Därefter kommer det avsnitt som beskriver det rödgröna alternativet. Detta spänner över 64 sidor och är det i särklass längsta. Motionen avslutas med fem sidors analys av de ekonomiska effekterna av förslagen samt diverse tabeller.

Motionen har flera vällovliga utgångspunkter, som att Sverige har utvecklats genom att bejaka mångfald och öppna gränser. Beskrivningen av det ekonomiska läget är dock bristfällig och beskrivningen av fyra år med regeringen Reinfeldt är snävt vinklad.

Det är framför allt beskrivningen av hur regeringen har hanterat finanskrisen som framstår som onyanserad. Exempelvis presenteras grafer över sysselsättningsgrad och arbetslöshet med syftet att illustrera den sittande

¹ Dokumentet kan laddas ned på <http://www.rodgron.se/wp-content/uploads/2010/05/100503-1630-V%C3%85M.pdf>

² Även om den gängse uppfattningen stundom tycks vara den motsatta, håller partier normalt de flesta av sina vallöften, vilket bl a Naurin (2009) visar.

regeringens misslyckade politik samt hur den tidigare socialdemokratiska regeringen lyckades bättre. Påståendet att "fram till och med 2006 byggde Sverige en styrkeposition i fråga om tillväxt och offentliga finanser" (s. 16) är märkligt eftersom det ger sken av att något förändrades just under valåret 2006. I själva verket fortsatte Sverige att bygga denna styrkeposition under 2007 och första halvan av 2008.

Att utvärdera en regerings politiska gärning utifrån hur olika makroekonomiska variabler har utvecklats under dess regeringsinnehav är vanskligt av åtminstone två skäl. För det första vet vi att de politiska besluten påverkar de ekonomiska utfallen med en betydande och varierande fördröjning. För det andra påverkas samma ekonomiska utfall av en rad faktorer, till exempel den internationella konjunkturen och teknologisk utveckling, som är oberoende av samtida politiska beslut. Detta resonemang gäller i synnerhet under innevarande mandatperiod när världen drabbats av en global finanskris som drastiskt ändrat villkoren för alla länder, inte minst för en liten öppen ekonomi av Sveriges typ.

En mer balanserad beskrivning hade tagit fasta på såväl det faktum att Sveriges makroekonomiska läge 2006 var relativt gott, till stor del tack vare tidigare socialdemokratiska regeringars ansvarsfulla finanspolitik, som att denna goda utgångspunkt faktiskt har förvaltats relativt väl av alliansregeringen. I själva verket har den nuvarande regeringen övertagit det överskottsmål som infördes under den tidigare regeringen. Innan finanskrisen slog till var dessutom den gängse bedömningen att lågkonjunkturen skulle bli mycket begränsad.³

Mot denna bakgrund är det alltså inte särskilt relevant att försöka göra en politisk poäng av att budgetunderskott och arbetslöshet har ökat under mandatperioden eftersom dessa är en direkt följd av den internationella krisen och den därpå följande lågkonjunkturen.⁴ Huruvida Sverige klarar krisen bättre eller sämre än jämförbara länder kan ännu inte slås fast med säkerhet. Bland det viktigaste för Sverige just nu är att förhindra att människor fastnar i olika stödsystem med svag eller ingen koppling till arbetsmarknaden, något som tyvärr skedde i alltför hög utsträckning på 1990-talet.

³ I exempelvis den prognos som Konjunkturinstitutet gjorde i augusti 2008, spåddes tillväxten till 1 procent för 2009 och 3 procent för 2010. (Se www.konj.se)

⁴ Sidorna 10, 14-16.

2 Jobben

I ett läge där Sverige utmärker sig positivt vad gäller statsfinanser och makroekonomisk stabilitet är läget på arbetsmarknaden alltjämt otillfredsställande med en arbetslöshet på över nio procent. Detta avsnitt inleds med en kort beskrivning av situationen på den svenska arbetsmarknaden för att på så vis tydliggöra vilka utmaningar den kommande regeringen, oavsett färg, står inför. Vi går sedan vidare genom att analysera de förslag och åtgärdsprogram som oppositionen har lanserat.

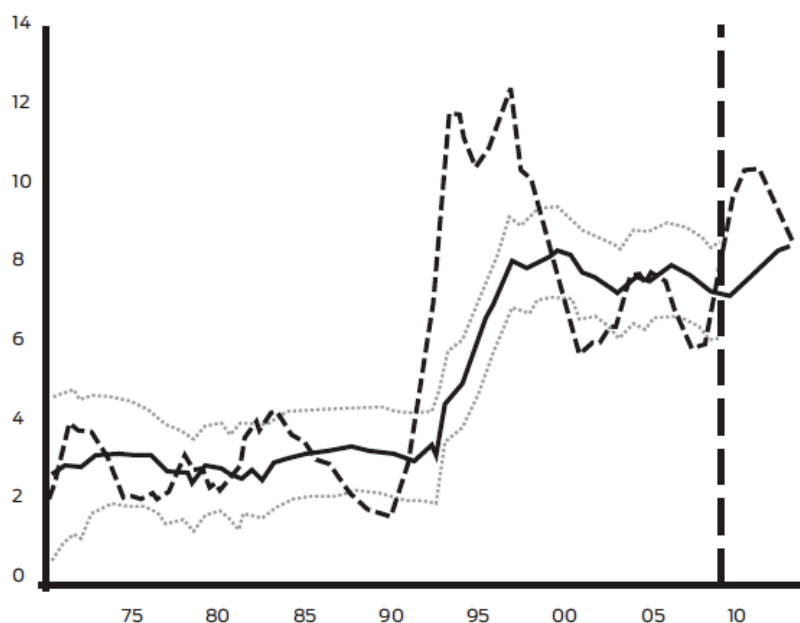
Bakgrund

Den streckade kurvan i figur 1 nedan visar den standardiserade arbetslösheten i Sverige sedan 1970 enligt Konjunkturinstitutet (Mossfeldt och Österholm 2010). Den heldragna kurvan visar Konjunkturinstitutets skattning av den så kallade jämviktsarbetslösheten: den arbetslöshet som är förenlig med stabil inflation. När den faktiska arbetslösheten är högre än jämviktsarbetslösheten råder enkelt uttryckt lågkonjunktur i ekonomin. Mer skulle kunna produceras utan att inflationen tog fart.

Figuren visar tydligt hur hårt Sverige drabbades av 1990-talskrisen.⁵ Facit från den nu pågående krisen har vi ännu inte, men de flesta prognoser tyder på att arbetslösheten inte når samma nivåer som under den förra krisen och kommer att vända nedåt efter att ha nått en toppnotering på omkring 10 procent. I den bemärkelsen klarar sig Sverige något bättre genom denna kris jämfört med 1990-talskrisen. Även ökningen av jämviktsarbetslösheten beräknas bli liten i jämförelse med ökningen under det tidiga 1990-talet.

⁵ Det är dock viktigt att komma ihåg den svenska ekonomin under 1980-talet eldades på av stora devalveringar, en relativt expansiv finanspolitik och en internationell högkonjunktur.

Figur 1. Standardiserad arbetslöshet (streckad) och jämviktsarbetslöshet (heldragen) för Sverige enligt Konjunkturinstitutet.⁶

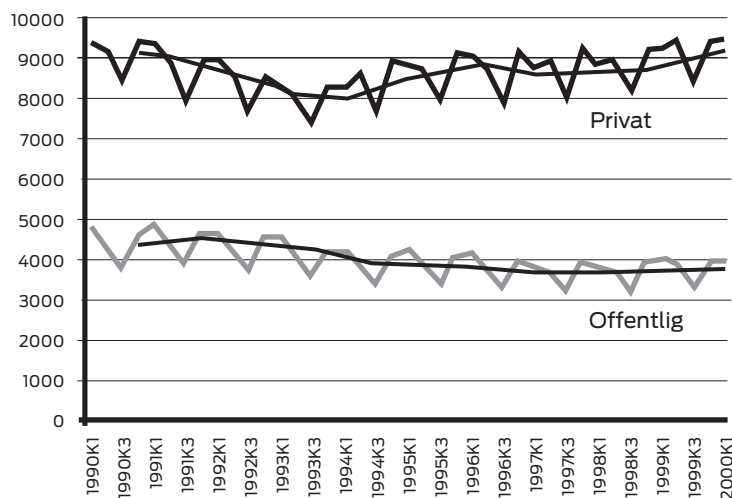
Av figur 1 framgår även att Sverige efter 1990-talskrisen tycks ha fastnat i en permanent högre arbetslöshet. 1996 och 1997 blev förlorade år då arbetslösheten vände uppåt igen, och trots en kraftig minskning under nittiotalets senare år tycks arbetsmarknaden ha förändrats på ett sätt som gör det svårt att varaktigt få ned arbetslösheten under 6–7 procent. Det är viktigt att komma ihåg att detta är ett problem som Sverige förmodligen kommer att ha kvar när svallvågorna från finanskrisen har ebbat ut.

Om vi går djupare i statistiken är det intressant att studera arbetslöshetens incidens, det vill säga vilka grupper som blivit av med jobben. Här finns en viktig likhet mellan 1990-talskrisen och den nuvarande krisen. Då som nu berodde den stigande arbetslösheten främst på att privata företag gått omkull eller sagt upp folk. Figur 2 visar detta med detaljerade data över antal arbetade timmar för hela 1990-talet.⁷

⁶ De grå linjerna visar ett konfidensintervall för jämviktsarbetslösheten.

⁷ Grövre sysselsättningsmått som antal anställda ger samma bild av skillnaden mellan offentlig och privat sysselsättning.

Figur 2. Sysselsättning i antal arbetade timmar per vecka (10 000-tal). Kvartalsdata samt årsmedelvärde.

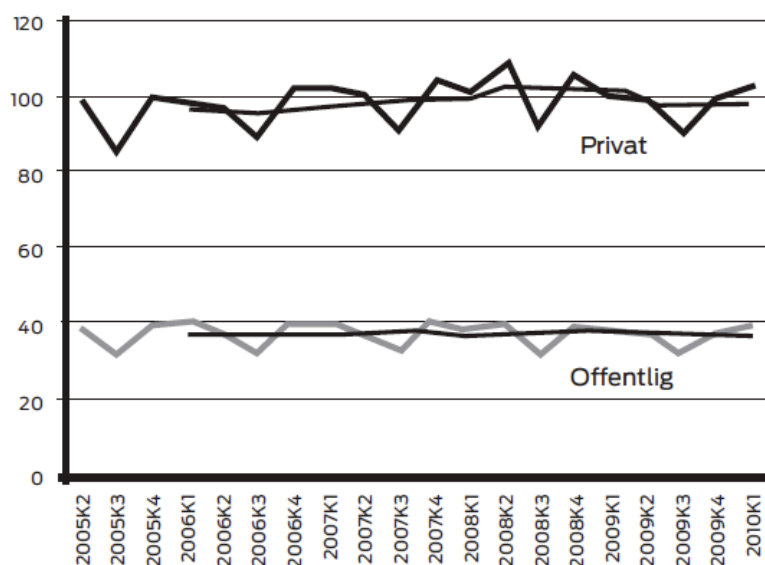
Som synes föll sysselsättningen under 1990-talskrisen inledningsvis nästan uteslutande i privat sektor. Efter krisen återhämtade sig den privata sektorn under resten av 1990-talet, medan offentlig sektor successivt rationaliserades, framför allt under perioden 1992–1998. En viktig förklaring till Sveriges relativt starka läge i början av 2000-talet är just den privata sektorns relativa återhämtning efter 1990-talskrisen och rationaliseringen av offentlig sektor.⁸

Något facit för sysselsättningsutvecklingen under nuvarande kris finns ännu inte, men de data som finns visar inte på samma sysselsättningsfall som under 1990-talskrisen. Som dessutom framgår av figur 3 har antalet arbetade timmar inte förändrats lika kraftigt, i vare sig privat eller offentlig sektor. Skälet, som också framhålls av Finanspolitiska rådet (2010), är att nuvarande kris varit koncentrerad till tillverkningsindustrin, medan den privata tjänstesektorn har klarat sig väl. Nästan hela sysselsättningsnedgången 2008–2010 har varit koncentrerad till tillverkningsindustrin.⁹ Under 1990-talskrisen drabbades även handeln och byggsektorn hårt, samt, med viss fördröjning, även vårdsektorn.

⁸ Här ska dock två kvalificeringar göras: I AKU redovisas offentligt ägda företag som privat sektor. Bjuggren och Johansson (2009) justerar för detta, vilket ger ungefär samma bild av utvecklingen under 1990-talet. I ett längre perspektiv kan noteras att sysselsättningstillväxten sedan 1950 drivits enbart av den offentliga sektorn.

⁹ Närmare bestämt framgår detta av Finanspolitiska rådets rapport, tabell 6.1, sid 143.

Figur 3. Antal arbetstimmar (faktiskt arbetad tid) per vecka för personer 15–74 år (miljoner, kvartalsdata samt årsmedelvärde).¹⁰

Slutsatsen av denna bakgrund är att den avgörande sysselsättningspolitiska uppgiften för den kommande regeringen blir att skapa förutsättningar för nya jobb i privat sektor. Detta konstaterande bygger på tanken att privat och offentlig sektor kompletterar varandra på så sätt att privata företag gynnas av en välfungerande offentlig service bland annat genom en frisk och välutbildad arbetskraft, samtidigt som konkurrenskraftiga företag levererar skatteintäkter som finansierar den offentliga sektorn. När företag i den privata sektorn har gått i konkurs eller tvingats skära ned är det därmed ökad privat sysselsättning som krävs för att återställa balansen.

När vi i det följande kommenterar förhållandet mellan offentlig och privat sysselsättning är det alltså inte för att markera att den ena skulle vara viktigare än den andra, utan mot bakgrund av att sysselsättningen under krisen framför allt minskat i privat sektor, och att arbetsmarknadspolitiken därför bör inriktas mot ökad privat sysselsättning.

Oppositionens förslag: Mer pengar till kommunerna

Enligt oppositionen innehåller deras budget åtgärder som leder till att det skapas ytterligare 100 000 jobb, praktik- och utbildningsplatser. 44 000 av dessa är utbildnings- och praktikplatser, och resterande 56 000 jobb ska enligt förslaget tillkomma enligt följande:

¹⁰ Källa: SCB, Arbetskraftsundersökningarna (AKU).

Åtgärd¹¹	Antal jobb (tusental)
Ökade bidrag till kommunerna	10-15
ROT och investeringsstöd	10-15
Infrastruktur och klimatinvesteringar	5-10
Sänkta skatter för småföretag	2-6
Riskkapital med mera	2-5
Skattereduktion unga arbetslösa	10-15

Till att börja med står det klart att åtgärderna har en tyngdpunkt i offentligt finansierad sysselsättning. Om utbildningsplatser, kommunsektorn samt infrastruktur och klimatinvesteringar räknas som skattefinansierade jobb, kommer 59 till 74 procent av dessa ungefär 100 000 jobb, praktik- och utbildningsplatser att finnas i den offentligt finansierade sektorn.

Mot bakgrund av vår jämförelse mellan finanskrisen och den kris som Sverige drabbades av i början av 1990-talet menar vi att detta är en olycklig fördelning av nya jobb. En lämpligare prioritering vore att få till stånd nya jobb i det privata näringslivet, där sysselsättningen har krympt till följd av krisen. Naturligtvis ska utbildningssatsningar – när de fungerar väl – ses som ett sätt att på lång sikt öka människors anställningsbarhet både i privat och i offentlig sektor, men detta måste ses i ljuset av de problem som diskuterades i föregående avsnitt samt de som beskrivs i det kommande avsnittet om utbildning.

En annan reflektion är att avskaffandet av RUT-avdraget tas upp som en besparing i förslaget (650 miljoner 2011 och 1,3 miljarder 2012). De negativa sysselsättningseffekter som avskaffandet troligtvis har, beaktas emellertid inte i jobbtabeln ovan. Även om det är osäkert hur stora effekterna kommer att vara är det orimligt att tro att de är noll, vilket oppositionens framställning ger vid handen. Tabellen överskattar därmed budgetens jobbskapande effekter.

Dessutom ställer vi oss frågande till hur många nya jobb de ökade statsbidragen till kommunerna kan förväntas ge. Tanken är att de 12 miljarderna i ökade statsbidrag till kommunerna (sju miljarder kronor under 2011 och fem miljarder kronor 2012) ska höja kvaliteten i välfärden och innebära 10 000 till 15 000 nya jobb. Det är inte troligt att dessa pengar kommer att ha avsedd effekt. Nio av de tolv miljarderna är generella statsbidrag. Sådana är ett ineffektivt sätt att öka den offentliga sysselsättningen. Det kommunala självstyret innebär att lokala politiker och tjänstemän kan prioritera enligt egna önskemål vilka mycket väl kan skilja sig från önskemålen hos politiker på riksnivå.

En studie av Dahlberg, Lundqvist och Mörk (2008) vid Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) ger skäl att vara tveksam till effekten av ökade statsbidrag till kommunerna. Forskarna studerar tidsperioden 1996 (då nuvarande system för statsbidrag trädde i kraft) till

¹¹ Åtgärderna återges här som de beskrivs av oppositionen.

2004, och finner att ökade statsbidrag till kommunerna endast har haft en signifikant positiv sysselsättningseffekt på en grupp: antalet anställda i den centrala kommunala administrationen. Någon effekt på antalet anställda i barnomsorg, äldreomsorg eller skola tycks inte finnas. Forskarna konstaterar med anledning av sina resultat:

“Det tycks således vara så att mängden personal inom barnomsorg, skola och äldreomsorg inte påverkas på marginalen när kommunen får ökade statsbidrag”¹² (s. 19, vår översättning)

En metodologiskt snarlik studie av Berg och Rattsø (2007) på norska data hittar dock en signifikant effekt av statsbidrag på den kommunala sysselsättningen, men inte på den totala sysselsättningen i kommunen. Detta kan tolkas som att effekten på kommunal sysselsättning motverkas av en negativ effekt på privat sysselsättning.

Slutligen framhålls i en ny ESO-studie av Matz Dahlberg och Jørn Rattsø (2010) att ökade statsbidrag mycket väl kan göra den kommunala verksamheten dyrare (och möjligen bättre) även om det inte blir fler anställda.

Sammanfattningsvis talar alltså tidigare erfarenheter för att generella statsbidrag är en svår väg att gå för att höja personaltätheten i de tjänster som kommunerna ansvarar för och för att det är svårt att höja den totala sysselsättningen på detta sätt.

Oppositionens förslag: Höjd a-kassa

Oppositionen beskriver sina förslag rörande a-kassan så här:

“Vi förbättrar A-kassan genom att sänka avgifterna, höja dagersättningen och sätter ersättningsnivån till 80 procent hela ersättningsperioden. Människor ska veta att de kan känna trygghet och omtanke om olyckan är framme och de blir sjuka, skadade eller arbetslösa.” (s. 9)

Sambandet mellan arbetslöshetens nivå och arbetslöshetsförsäkringens utformning är ett välutforskat område. Redan 1980 hävdade Lancaster och Nickell (1980) att det positiva sambandet mellan ersättningsnivå och genomsnittlig längd på arbetslösheten är en ganska precist skattad parameter. Även om storleken på effekten har varierat kraftigt i senare studier sammanfattar Holmlund (1998) forskningsläget så här:

¹² “It thus seems like the number of personnel in child care, schools and elderly care are unaffected by a marginal increase in grants to the municipality.” Notera att författarna använder en diskontinuitet i statsbidragssystemet för att kunna skatta den kausala effekten av ökade statsbidrag på antalet anställda i olika delar av kommunen. I en relaterad studie används samma metod och data för att konstatera att ökade statsbidrag inte heller leder till lägre kommunalskatt (Dahlberg m fl 2008).

”Merparten av forskningen tyder på att högre ersättningsnivåer orsakar längre arbetslöshetsperioder och förmodligen också högre total arbetslöshet. Det kvarstår dock betydande osäkerhet kring hur stora dessa effekter är.” (s. 137, vår översättning)¹³

Ett vanligt forskningsresultat är att en sänkning av ersättningen med 10 procent leder till 5 procent kortare arbetslöshetstid. Layard och Nickell (1986) anger dock att effekten på arbetslöshetstiden kan variera från 2 till 9 procent, beroende på arbetsmarknadsläge och vilket land det gäller. I en nyare översiktstudie bekräftar Fredriksson och Holmlund (2006) resultaten och drar slutsatsen att det finns goda skäl att låta a-kassans ersättningsnivå falla med tiden. På så sätt uppnås en kombination av inkomstrygghet och incitament för jobbsökande.¹⁴

Vi håller med om denna rekommendation, som bland nationalekonomer måste betraktas som relativt okontroversiell. Lägre ersättningsnivå i a-kassan leder till kortare tider i arbetslöshet och därmed (allt annat lika) till lägre arbetslöshet. En del av effekten uppstår direkt genom att individen blir mer aktiv i sitt jobbsökande. På längre sikt förstärks effekten av att ingångslönerna sjunker.

Både teoretisk och empirisk forskning ger alltså stöd för idén att a-kassan bör ha ett tydligt slut, alternativt att ersättningen trappas ned efter viss tid. Vi understryker gärna att det inom dessa ramar kan finnas skäl att ha en relativt generös ersättningsnivå i syfte att främja rörligheten på arbetsmarknaden. Vid hög ersättningsnivå är det emellertid särskilt viktigt att den trappas av eller upphör efter viss tid, för att undvika att tiden i arbetslöshet ökar.

För Sveriges del har forskningen om sambandet mellan a-kassans utformning och arbetslösheten gett upphov till en hel del debatt. Hösten 2006 gick ekonomerna David R. Howell, Roland Spånt, samt Roger Mörtvik (TCO) i polemik med Lars Calmfors.¹⁵ Kritiken gällde en kvantifiering av sambandet på basis av en OECD-studie enligt vilken en sänkning av arbetslöshetsersättningen med tio procentenheter leder till minskad arbetslöshet med över en procentenhet (OECD 2006).

Kritiken gick ut på att en effekt skattad på 20 OECD-länder under perioden 1982 till 2003 inte utan vidare kan antas gälla i Sverige: En skattad effekt gäller bara för ett i någon bemärkelse genomsnittligt OECD-land. Påpekandet var – och är – korrekt. Det är också korrekt att de nordiska länderna tycks avvika från övriga OECD genom att ha högre sysselsättning, mätt som andelen av den vuxna befolkningen som lönearbetar.

¹³ ”The weight of the evidence suggests that increased benefit generosity causes longer spells of unemployment and probably higher overall unemployment as well. But there remains a considerable degree of uncertainty regarding the magnitudes of these effects.”

¹⁴ Se även Krueger och Meyer (2002) och Forslund (2009).

¹⁵ ”Calmfors vilseför om a-kassa”, Svenska Dagbladet, 2006-11-22. Länk: http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/calmfors-vilsefor-om-a-kassa_372532.svd

Denna nivåskillnad är intressant, och det är angeläget att forska kring vad den beror på. Men nivåskillnaden innebär inte att sambandet mellan a-kassans utformning och arbetslösheten skulle saknas i Sverige och de övriga nordiska länderna. Det finns ingen anledning att tro att en förändring av a-kassan har effekter i andra länder men inte i Sverige. Det vore anmärkningsvärt om Sverige skulle styras av helt andra ekonomiska samband än de som råder i våra europeiska grannländer. I själva verket har de väntade teoretiska mekanismerna bekräftats även i nordiska länder, exempelvis hade höjningen av arbetslöshetsersättningen i Finland 2003 precis de väntade effekterna. En höjning av ersättningsnivån med 15 procentenheter för äldre arbetare befanns förlänga arbetslöshetstiden med 11 procent, vilket i detta fall motsvarade en månad längre arbetslöshet.¹⁶

Eftersom den svenska oppositionen nu föreslår en 40-procentig höjning av taket i a-kassan (som är den ersättningsnivå som de flesta arbetslösa ligger på) är de beskrivna effekterna högst relevanta för att utvärdera oppositionens politik.

Sammanfattning om jobben

Ersättningsnivån i a-kassan är i viss mån en avvägningsfråga. En hög ersättning ger ett bättre försäkringsskydd och kan främja rörlighet på arbetsmarknaden. Det finns emellertid även andra aspekter, såväl beteendemässiga som statsfinansiella. Forskningen visar relativt tydligt att en hög ersättningsnivå är förknippad med en högre arbetslöshet, i synnerhet i de fall ersättningen inte trappas av eller görs tydligt tidsbegränsad. Oppositionen skulle naturligtvis kunna vara villig att betala kostnaden för en höjd a-kassa i termer av ökad arbetslöshet, men diskuterar överhuvudtaget inte någon sådan avvägning i sin gemensamma motion. Detta är allvarligt eftersom oppositionens beräkningar av de statsfinansiella kostnaderna för reformen därmed kan vara felaktiga.

I klartext: Forskningen visar att fler kommer att nyttja a-kassan om den görs mer generös, och detta innebär att de positiva sysselsättningseffekterna av oppositions övriga förslag motverkas av den sysselsättningsminskning som den höjda a-kassan sannolikt kommer att föra med sig. Detta innebär dessutom att oppositionen sannolikt underskattar kostnaden för höjningen.

¹⁶ "While higher benefits may cushion the effect of job loss in groups that have the greatest difficulty in finding new employment, such benefit increases also have a side effect of decreasing the incentives to search for new jobs. In this paper we have evaluated the effects of improving unemployment benefits for a group of older workers. According to our results the effects of benefit increase on re-employment rates may be substantial. Based on our estimates one can calculate that a fifteen per cent increase in benefits for the first 150 days of unemployment increases the expected time until re-employment by 31 days or about 11 per cent." (Uusitalo och Verho 2007, s. 26)

3 Utbildningen

Utbildningspolitik upptar en central plats i oppositionspartiernas motion. Huvudförslaget är att finansiera omkring 40 000 nya utbildningsplatser. Platserna är av varierande karaktär: från traditionell arbetsmarknadsutbildning för arbetslösa till ett selektivt vidareutbildningsprogram för personalen inom äldreomsorgen. Kostnaden anges till drygt sex miljarder kronor över två år.

Eftersom den minskade sysselsättningen inom tillverkningsindustrin förmodligen är ett utslag av en pågående strukturomvandling kan oppositionens satsningar på arbetsmarknadsutbildning förväntas göra viss nytta. Även om de nya jobben bör komma i privat sektor för att upprätthålla den nuvarande samhällsekonomiska balansen kan det finnas behov av offentliga utbildningsinsatser för att exempelvis slussa över personal från industrin till den expansiva branschen för företagstjänster.

Oppositionens satsning på utbildning är med andra ord rätt tänkt i grunden. Det utesluter naturligtvis inte en diskussion om de föreslagna programmets innehåll och inriktning. Oppositionen beskriver kvaliteten på det svenska utbildningssystemet som "en ödesfråga för samhällsutvecklingen" (s. 45), men det är tydligt att de konkreta förslagen främst syftar till en kortsiktig minskning av arbetslösheten. Antalet nya utbildningsplatser beskrivs till exempel i detalj i avsnittet "Fler jobb" utan någon närmare precisering i avsnittet "Investera i utbildning". Intrycket förstärks av att 10 000 av de nya utbildningsplatserna ska dras in redan 2012. Till exempel får Folkhögskolan 2 000 nya platser 2011 som försvinner 2012.

Strategin att bemöta arbetslöshet med utbildning framgår också av att oppositionen vill avskaffa och skära ner på regeringens lotsar och coacher till förmån för att sätta de arbetssökande i utbildning. Samtidigt som utbildning förstås kan göra nytta för många personer måste man här beakta de studier som visar att storskaliga satsningar på aktiv arbetsmarknadspolitik dras med betydande problem, bland annat att många arbetslösa personer blir "inlåsta" i utbildningarna eftersom de inte är så benägna att söka jobb under tiden utbildningen pågår. I en omfattande studie av de svenska erfarenheterna från 1990-talet drar Lars Calmfors, Anders Forslund och Maria Hemström (2001) följande slutsatser:

"På det hela taget har den aktiva arbetsmarknadspolitiken förmodligen minskat den öppna arbetslösheten, men också minskat den reguljära sysselsättningen. Den övergripande politiska slutsatsen är att aktiv arbetsmarknadspolitik av den omfattning som Sverige använde sig av under 1990-talet inte är ett effektivt medel i sysselsättningspolitiken. För att vara effektiv måste aktiv arbetsmarknadspolitik bedrivas i mindre skala." (s. 61, vår översättning)¹⁷

¹⁷ "On the whole, ALMPs have probably reduced open unemployment, but also reduced

Till sin helhet kännetecknas avsnittet om utbildning av att de svåra men viktiga frågorna om utbildningskvalitet lyser med sin frånvaro, samtidigt som mindre förslag som "skolkökslyft" och "skol-ROT" beskrivs ingående.¹⁸ Idéerna om förbättrad utbildningskvalitet sträcker sig till att ge kommunerna och högskolorna mer pengar för att möjliggöra mindre skolklasser och mer lärarledd undervisning.¹⁹ Ett grundläggande problem med en sådan politik, som vi redan har beskrivit i det föregående avsnittet om jobben, är att både kommunerna och högskolorna i stor utsträckning själva väljer vad de vill lägga pengar på. Risken att statsbidragen kommer att gå till annat än fler lärare är i själva verket överhängande (Dahlberg, Lundqvist och Mörk 2008).

Ett bestående intryck är att oppositionen eftersträvar en reprisering av den typ av utbildningsprogram som Göran Perssons socialdemokratiska regering satsade stort på. Det görs dock utan att beakta den kritik som sedan dess har förts fram i utvärderingar av den politiken. Oppositionens enskilt största satsning på utbildningsplatser ska exempelvis göras i form av "ett nytt Kunskapslyft" genom Komvux. En utvärdering av det ursprungliga kunskapslyftet visar på väldigt magra resultat (Albrecht m fl 2004). Det förra kunskapslyftet var inriktat på att ge personer med låg utbildnings- och kompetensnivå ett lyft på arbetsmarknaden, men lyckades inte höja deltagarnas löner. Visserligen fanns en positiv anställningseffekt för en grupp deltagare (unga män), men sammantaget fick bara en av 25 deltagare jobb på grund av kunskapslyftet. Tillsammans med frånvaron av en löneeffekt innebär en sådan avgränsad anställningseffekt att kunskapslyftet inte kan anses ha varit speciellt effektivt. Frågan är varför ett sådant utbildningsprogram ska upprepas.²⁰

Svårigheten att veta när det vänder på arbetsmarknaden utgör ett mer fundamentalt problem. I värsta fall har de arbetsmarknadspolitiska

regular employment. The overall policy conclusion is that ALMPs of the scale used in Sweden in the 1990s are not an efficient means of employment policy. To be effective, ALMPs should be used on a smaller scale." Se även Sianesi (2004) som rapporterar blandade effekter för deltagande i svenska arbetsmarknadsprogram.

¹⁸ Med tanke på att skolmaten årligen kostar cirka 7 miljarder kronor (enligt Skolmatens vänner – http://www.skolmatensvanner.se/fakta_om_skolmat.php) och att oppositionen vill satsa 50 miljoner kronor på bättre mat (7 promille) gissar vi att lyftet av matens kvalitet kommer att bli begränsat.

¹⁹ Intressant nog är forskningsstödet för att mindre klasser ger bättre resultat inte entydigt. Det finns få studier på nordiska data och de som gjorts är inte helt samstämmiga. Leuven m fl (2008) hittar ingen effekt, medan Lindahl (2005) och Fredriksson och Öckert (2008) hittar en liten positiv effekt, som i Lindahls studie befanns vara större för invandrarbarn. Enligt en ny amerikansk studie gynnas barn i åldrarna 6–7 år av små grupper, men däremot finns ingen bestående effekt för barn i åldrarna 8–9 år (Ding och Lehrer 2010).

²⁰ En studie som finner stöd för att kunskapslyftet i Sverige 1997–2002 minskade risken för arbetslöshet är Stenberg (2005). Han fann dock också att tiden i arbetslöshet ökade för de som genomgått kunskapslyftet. Stenbergs litteraturöversikt visar också att studier som funnit positiva effekter framförallt rört projekt på 1980-talet, medan 1990-talets erfarenheter varit mer nedslående.

utbildningarna kommit igång på allvar någon gång 2012 samtidigt som efterfrågan på arbetskraft ökar på grund av en ny högkonjunktur.

Teoretiska ämnen och betyg

Systematiska utvärderingar talar också emot oppositionens kritik av regeringen för att ta bort de kurser som ger allmän behörighet till högskolestudier för dem som läser ett yrkesprogram på gymnasiet. Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering har studerat effekterna av den gymnasiereform där de tidigare 2-åriga yrkeslinjerna förlängdes till 3-åriga program med fler allmänna teoretiska ämnen (Hall 2009). Hennes utvärdering är nedslående. Det visar sig att förlängningen av yrkesprogrammen ledde till fler avhopp bland eleverna. Och ökningen drivs helt och hållet av att det är elever med låga grundskolebetyg och elever från icke-akademiska hem som hoppar av gymnasiet i större utsträckning. Motivet bakom reformen – att fler skulle gå vidare till högre studier – uppfylldes inte heller. Det finns inga tecken på att den förlängda utbildningen ledde till att fler gjorde den önskade övergången från yrkesutbildning till högskolestudier.

En annan studie visar att färre barn till lågutbildade gick genom gymnasiet efter det att betygen på 1970-talet togs bort på låg- och mellanstadiet (Sjögren 2010). Söner till högutbildade gynnades däremot av att betygen togs bort: fler gick vidare till högskolestudier och de fick också högre lön. Hur skolan organiseras kan vara minst lika viktigt som hur mycket resurser politikerna satsar på utbildning.

En kvantitativ målsättning

Oppositionens uttryckliga målsättning att "hälften av varje årskull ska ha påbörjat eftergymnasiala studier innan de fyller 25 år" (s. 30) väcker en del frågor. För det första: Varför är det viktigare att människor påbörjar eftergymnasiala studier än att de genomgår och avslutar studierna? En annan viktig fråga är vad studierna leder till. Längre studier ger inte automatiskt bättre förutsättningar på arbetsmarknaden. Befintliga forskningsrön visar att kunskaper i matematik och naturvetenskap värderas högst på arbetsmarknaden (Barro 1999; Björklund 1999). Utbildningspolitiken borde snarare inriktas mot bättre matchning mellan vad arbetsgivarna efterfrågar och vad människor lär sig i skolbänken.

För det andra är det oklart varför oppositionen sätter upp ett kvantitativt mål för de utbildningsval som människor gör utifrån sina egna personliga förutsättningar. Det kan mycket väl vara så att högre studier endast är lönsamma och attraktiva för 40 procent av en årskull. Om så är fallet vore det förstås onödigt att göra stora politiska ansträngningar i syfte att förmå 50 procent av denna årskull att börja studera.

För det tredje är frågan varför oppositionen, givet målet att varannan i varje årskull ska läsa vidare, endast finansierar antingen 2 500 (eller möjligen 5 000)

nya högskoleplatser per år.²¹ Enligt statistik från SCB påbörjar 46 procent av kvinnorna och 35 procent av männen högskolestudier inom tre år efter gymnasiet.²² I åldersgruppen 25–34 år har 44 procent påbörjat eftergymnasiala studier.²³ Oppositionens mål är alltså inom räckhåll, men det behövs fler än 2 500–5 000 nya platser om målet ska uppfyllas samtidigt som de nya studenterna ska ha möjlighet att utbilda sig längre än ett år. När nu målet finns och är inom räckhåll, inställer sig frågan varför oppositionen låter andra typer av utbildningar ta så stor plats i förslaget.

Sammanfattning om utbildningen

De senaste två åren har jobb framför allt försvunnit från tillverkningsindustrin. Eftersom denna utveckling förmodligen är ett utslag av en pågående strukturomvandling är oppositionens satsning på utbildning i grunden rätt tänkt. Erfarenheter från liknande satsningar på 1990-talet kunde dock ha beaktats i större utsträckning. Den rödgröna budgetens utbildningsavsnitt kan till sin helhet ses som en reprisering av den expansion av aktiv arbetsmarknadspolitik och vuxenutbildning som regeringen Persson satsade stort på. En sådan politik framstår idag som mindre attraktiv än den gjorde när det då begav sig. Det är anmärkningsvärt att oppositionen inte verkar ha tagit intryck av de kritiska utvärderingar som har publicerats sedan dess. Om man ska utgå från de senaste årens forskning borde oppositionens fokus i utbildningspolitiken flyttas från utbildningens längd och kvantitet till dess innehåll och kvalitet.

²¹ Oppositionen anger i sin vårmotion två olika siffror för antalet nya högskoleplatser år 2011: 2 500 nya platser på sidan 100 och 5 000 nya platser på sidan 38.

²² Statistisk årsbok för Sverige 2010, s. 500. Andelarna avser personer som avslutade gymnasieskolan läsåret 2004/05.

²³ Statistisk årsbok för Sverige 2010, s. 501.

4 Tillväxten

Medan valrörelser ofta fokuserar på vilka grupper som på kort sikt vinner eller förlorar på olika partiers förslag, är det i ett längre perspektiv nästan uteslutande den ekonomiska tillväxten som bestämmer människors levnadsstandard. Fattigdom tar sig helt andra uttryck i växande rika länder än i stagnerande fattiga länder.

Detta betyder inte att ekonomisk tillväxt bör vara ett överordnat politiskt mål. Det är inte tillväxten i sig som människor värdesätter, det viktiga är vad tillväxten möjliggör för levnadsstandard. BNP-tillväxt är ett ensidigt mått som utelämnar exempelvis miljöeffekter, social sammanhållning och arbetsförhållanden. Givet dessa begränsningar är det dock värt att understryka att tillväxt gör det möjligt att tillföra resurser till angelägna områden utan att detta måste betyda mindre resurser någon annanstans. Det är helt enkelt lättare att fördela en växande kaka.

Nationalekonomisk tillväxtforskning har utvecklats en hel del på senare tid. Primitiva så kallade neoklassiska tillväxtmodeller har numera kompletterats av teorier som beaktar utbildning (så kallat humankapital) och samhällsinstitutioner, det vill säga de grundläggande spelreglerna för ekonomin (exempelvis betalningsväsendet, domstolarna, handelspolitiken och liknande faktorer).

Sveriges utveckling från ett av de fattigaste länderna i Europa till ett av världens rikaste länder, är ett illustrativt exempel på goda institutioners betydelse. Vår snabba ekonomiska utveckling förklaras ofta med att Sverige hade skog och malm och dessutom stod utanför världskrigen. Dessa standardförklaringar rymmer långt ifrån hela sanningen: utan goda institutioner, såsom stabila spelregler, tydliga äganderätter och frånvaro av korrruption, hade Sverige aldrig kunnat dra nytta av exempelvis skogen och malmen på det sätt som skedde.²⁴ Även i framtiden kommer goda institutioner att vara en avgörande faktor för att främja innovationer och entreprenörskap och därmed möjliggöra tillväxt på lång sikt.

Grundläggande institutioner är naturligtvis svåra att påverka på kort sikt. Ny forskning pekar emellertid ut ett antal faktorer som är enklare att direkt påverka med politik. Bergh och Karlsson (2010) jämför ett stort antal olika variablers relation till tillväxten i OECD-länder under tidsperioden 1970–2005 och visar att hög tillväxt samvarierar med låg inflation, större arbetskraft, högre sparande och, i viss utsträckning, även med ekonomisk öppenhet gentemot andra länder, medan arbetslöshet istället förefaller sänka tillväxten. Som vi ska

²⁴ För Sveriges del har institutionernas betydelse beskrivits av den svenska ekonomen Johan Myhrman (1994) i sin bok *Hur Sverige blev rikt*. Bergh (2008) utvecklar ett liknande resonemang i boken *Den kapitalistiska välfärdsstaten*. Se också Jörnmark (2004).

se är det främst genom att påverka arbetskraft och sysselsättning som oppositionens förslag kan förväntas ha effekter på tillväxten.

Tillväxtpolitiken i budgetmotionen

Tillväxt är långt ifrån något huvudnummer i den rödgröna budgeten. Det framgår tydligt att sysselsättningen, inkomstfördelningen och miljön har högre prioritet i förslaget. Behovet av entreprenörskap nämns dock på flera ställen. Resonemang om tillväxt dyker också upp i samband med oppositionens utbildningsförslag. Fler ungdomar i eftergymnasial utbildning sägs där vara det säkraste sättet att få högre tillväxt.²⁵

Tillväxteffekterna framhålls även vid förslagen att inrätta en riskkapitalfond och införa ett riskkapitalavdrag, satsa på järnväg och kollektivtrafik, samt investera i besöksnäringen. Därutöver nämns att sunda offentliga finanser och skatternas utformning ska främja en ökad tillväxt. Oppositionen vill också etablera två nya program för att stimulera tillväxten i små företag. Programmet "Forska & Väx" ska med hjälp av forskningsanslag på 100 miljoner kronor få "fler småföretag att växa genom innovativa varor och tjänster". Programmet "Konkurrenskraft Sverige" ska med hjälp av 100 miljoner kronor främja export och utländska investeringar.

Det måste sägas att oppositionens förslag i sin helhet är otydligt vad gäller ekonomisk tillväxt. Istället för att ta ett helhetsgrepp på tillväxtpolitiken används tillväxten som andrahandsargument för arbetsmarknads-, utbildnings- och miljöpolitik. Att turismnäringen och internationella evenemang lyfts fram som "ett mycket intressant segment, där Sverige har stor tillväxtpotential" (s. 34) motiveras inte närmare – samtidigt som detta avsnitt är det som tar mest plats i budgetens korta tillväxtdel. Självklart kommer fler människor att arbeta i besöksnäringen om staten väljer att särbehandla den branschen, men det finns inga skäl att tro att en sådan temporär och branschspecifik jobbtillväxt spiller över i en högre varaktig ekonomisk tillväxt i ekonomin som helhet.²⁶

Idéer om vad som kännetecknar framgångsrika och växande företag hade varit betydligt mer intressanta att få ta del av. Hur oppositionen ska förverkliga sina mål om att få fler att starta företag och stärka innovationskraften i mindre företag, är därmed inte helt tydligt. Några av de förslag som ändå läggs fram analyseras i det följande.

²⁵ "Vi vill att en större andel av våra ungdomar påbörjar och genomför en eftergymnasial utbildning. Det är det säkraste sätt [Sic] att få högre tillväxt ..." (s 38).

²⁶ Hassler och Krusell (2010) kritiserar försök att välja ut strategiska näringar, vetenskapsområden eller företag av en särskild storlek för särskilda tillväxtsatsningar.

Oppositionens förslag – fler ungdomar i eftergymnasial utbildning

Oppositionen lyfter i sin budgetmotion fram utbildning som ”det säkraste sättet att få en bättre utveckling, högre tillväxt och större social rörlighet” (s. 30). Som målsättning anges att hälften av varje årskull ska ha påbörjat eftergymnasiala studier innan de fyller 25 år.

Utgångspunkten att tillväxt främjas av utbildning är god. Vid sidan av lagar och andra institutionella ramvillkor är ackumulering av humankapital genom utbildning en av de viktigaste förklaringarna till ekonomisk tillväxt. Storleken på sambandet har skattats av bland andra Harvardprofessorn Robert Barro (1999), som finner att om arbetskraftens genomsnittliga utbildningstid ökar med ett år, ökar den årliga tillväxttakten i BNP per capita med 0,7 procentenheter. I grunden har således oppositionens förslag att expandera den eftergymnasiala utbildningen potential att öka den ekonomiska tillväxten.²⁷

Sambandet mellan utbildning och tillväxt är dock inte oberoende av utbildningens innehåll och utformning eller av elevernas motivation. Utbildning kan i de flesta sammanhang betraktas som en närliggande (eng. *proximate*) orsak till ekonomisk tillväxt. I avsaknad av en ursprunglig (eng. *ultimate*) orsak i form av ett välfungerande institutionellt ramverk kommer utbildningen inte till stånd, eller gör begränsad nytta.

Robert Barro lyfter själv fram utbildningens kvalitet och provresultat i de naturvetenskapliga ämnena som särskilt viktiga. Björklund (1999) hänvisar till studier som visar att matematiska färdigheter betalar sig bättre än språkkunskaper i termer av framtida inkomster. Enligt andra teorier om forskningsdriven tillväxt är det spetskunskaper inom vissa näringslivsrelevanta utbildningsområden som genom innovationer rymmer den största tillväxtpotentialen för länder i närheten av den teknologiska fronten.²⁸ Kjetil Storesletten och Fabrizio Zilibotti (1999) avslutar en sammanfattning av vad nationalekonomisk forskning säger om utbildning och tillväxt med följande policyrekommendationer för Sverige:

- Förbättra kvaliteten inom utbildningssystemet, främst inom matematik och naturvetenskap.
- Förbättra villkoren för lärarna.
- Upprätthåll det svenska utbildningssystemets jämlikhetskaraktär, främst inom grundskolan och på gymnasiet.
- Belöna utmärkta prestationer, främst inom högre utbildning, och upprätta förstklassiga forskningscentra inom ingenjörsvetenskap, datavetenskap, medicin, ekonomi etc.

²⁷ Vi vill här notera att det är vuxenutbildning som regeringen vill satsa mest på. Att utbilda sig i vuxen ålder är med nödvändighet mindre lönsamt än att göra det tidigare i livet eftersom återbetalningen i form av högre inkomster sker under färre år. Därför kan man inte använda en skattad tillväxteffekt av utbildning tidigt i livet vid bedömningar av effekten av utbyggd vuxenutbildning.

²⁸ Se en kommande konferensvolym av Aghion m fl (under utgivning).

- Genomför arbetsmarknadsreformer som ökar flexibiliteten i lönestrukturen.

Det sista förslaget på arbetsmarknadsreformer är intressant eftersom Sverige jämfört med andra länder utmärker sig med en mycket låg utbildningspremie (Edin m fl 1993; Psacharopoulos och Patrinos 2004; Strauss och de la Maisonneuve 2007). Risken med en sådan sammanpressad lönestruktur är att den privata vinsten av en utbildning inte motsvarar den privata kostnaden i termer av uteblivna arbetsinkomster och ansträngningar under studieåren. Storesletten och Zilibotti varnar för ”synnerligen negativa effekter på den framtida ekonomiska tillväxten” till följd av snedvridna utbildningsval.

Trots att mekanismen är svår att testa, finns det flera studier som pekar på att utbildningspremien är en av de faktorer som påverkar hur många som läser vidare: Canton och de Jong (2005) som analyserar holländska data och Shin och Milton (2006) som analyserar amerikanska universitet och delstater. Dessutom finns en äldre studie (Fredriksson 1997) av svenska data som pekar på att utbildningspremien, studiemedelssystemet och arbetsmarknadsläget för akademiker spelar roll för beslutet att läsa vidare.

Det faktum att Sverige trots en låg utbildningspremie har många som läser vidare kan förklaras av att länder med högre BNP per capita tenderar att ha en högre andel av befolkningen som läser vidare. Detta empiriska samband är mycket tydligt och beskrivs av Bergh och Fink (2008), som också visar att länder med låg utbildningspremie i regel valt att kompensera för detta genom generösa studiemedelssystem. Danmark är det mest extrema exemplet på detta, men det gäller även Sverige.

En sådan lösning innebär att ungdomar kan välja utbildning till stor del efter intresse, utan att behöva snegla särskilt mycket på lönenivåer och arbetskraftsefterfrågan. Detta kan naturligtvis ses både som en fördel och en nackdel, men vår bedömning är att svensk arbetsmarknad är i behov av en bättre matchning mellan de jobbsökandes utbildning och de kunskaper som arbetsgivarna efterfrågar. Det finns därför goda skäl att låta en högre utbildningspremie utgöra en större del av motivet för studier i framtiden.

Diskussionen ovan sätter fingret på att delar av den rödgröna oppositionens skatteförslag kan ha negativa tillväxteffekter genom att utfasningen av jobbskatteavdraget höjer skatten på inkomster över 40 000 kr i månaden. Givet Sveriges mycket låga utbildningspremier är en sådan skattehöjning problematisk i tillväxthänseende.

I klartext: När utbildning inte är särskilt lönsamt för individen finns en risk att många väljer bort de mer krävande utbildningarna, så att det i framtiden saknas rätt kompetens på arbetsmarknaden. Oppositionens föreslagna utfasning av jobbskatteavdraget höjer marginalskatten ytterligare för stora grupper välutbildade och innebär därför på marginalen att utbildning kommer att löna sig ännu sämre.

Oppositionens förslag: skapa en ny riskkapitalfond och inför ett riskkapitalavdrag

De tre oppositionspartierna föreslår att en riskkapitalfond ska inrättas genom en extra utdelning från Vattenfall på 5 miljarder kronor. Syftet med denna fond klarläggs inte i budgetmotionen. Utifrån beskrivningen tycks fonden varken vara inriktad på nyföretagande eller riskkapital:

Fonden ska aktivt stimulera det breda näringslivets kapitalbehov, men med särskilt fokus på innovativa små- och medelstora industri- och tjänsteföretag. Insatser som stärker det svenska näringslivets långsiktiga konkurrenskraft ska särskilt prioriteras. Detta kan till exempel användas för satsningar på företag som verkar i branschen för miljöteknik.

Oppositionen vill även införa ett riskkapitalavdrag i syfte att förbättra kapitalbildningen för små företag. Avdraget kan tänkas ge lägre kapitalkostnader, vilket bidrar till fler investeringar och därigenom till högre tillväxt. Avdragets utformning beskrivs dock inte alls och har så vitt vi kan se inte heller tagits upp som en minskad skatteintäkt i den sammanställda skuggbudgeten. Vi får anta att det rör sig om det förslag att låta fysiska personer dra av kostnaden för köp av onoterade aktier vid den löpande inkomstbeskattningen som enmansutredaren Leif Gäverth har presenterat i en statlig utredning (SOU 2009:33). Förslaget skulle i så fall minska skatteintäkterna med omkring 470 miljoner kronor per år.

Detta förslag har fått kritik från flera remissinstanser. Konjunkturinstitutet invände att det skulle snedvrída kapitalmarknaden genom att förstärka existerande skillnader mellan olika finansieringskällor och företagsformer. Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet poängterade att det skulle gå att bilda nya bolag varje år så att bolagsbildarna skulle åtnjuta skattereduktioner varje år. Ett riskkapitalavdrag riskerar med andra ord att bli ett sätt att reducera sin egen skatt istället för att finansiera nya affärsidéer.

Oppositionens båda förslag går tydligt emot vad Josh Lerner vid Harvard Business School skriver i sin senaste populärvetenskapliga bok om politiska satsningar på ökat entreprenörskap (Lerner 2009). Enligt Lerner måste en framgångsrik entreprenörspolitik stimulera efterfrågan på riskkapital, till exempel med låg beskattning av personaloptioner och reavinst vid aktieförsäljningar i onoterade bolag. Att istället stimulera utbudet av riskkapital, till exempel genom att som oppositionen föreslår införa en statlig riskkapitalfond eller ett riskkapitalavdrag, kan göra mer skada än nytta. Anledningen är att det inte råder någon brist på kapital att investera i entreprenörsföretag. Det är goda affärsidéer och produktiva entreprenörsinsatser som utgör flaskhalsen.

Oppositionens förslag: satsa på järnväg och kollektivtrafik

Oppositionen föreslår omfattande investeringar i järnväg och kollektivtrafik: 760 miljoner kronor 2011, 2,4 miljarder kronor 2012 och totalt 100 miljarder

kronor fram till och med 2021, vilket lånefinansieras. Motivet är i första hand att minska användningen av fossila bränslen för att få ner utsläppen av växthusgaser med 40 procent. I andra hand anges att dessa infrastrukturinvesteringar ger upphov till nya arbetstillfällen.

På kort sikt skulle investeringarna kunna påverka tillväxten genom att fler kommer i arbete, men även på lång sikt skulle dessa investeringar kunna påverka tillväxten positivt genom att krympa avståndet till de viktigaste exportmarknaderna och understödja framväxten av större arbetsmarknadsregioner. Infrastruktursatsningarna har fem delar:

- Höghastighetsbanor och andra strategiska projekt: Ostlänken, Göteborg-Borås och Norrbotniabanan påbörjas, Västlänken tidigareläggs, samt höjda anslag generellt "så att viktiga järnvägsprojekt i hela Sverige kan genomföras".
- Investeringar i kollektivtrafik, cykel och gång för att nå en minskad biltrafikandel (sker inom ramen för EU:s plan för *urban mobility*).
- Godstransporter: dubbelspår Hallsberg-Degerön, transportslagsövergripande transporter, hamn- och kombiterminaler.
- Stockholmssatsning: förstärkning av Mäljarbanan Tomtebodakallhäll, spårvägar, kollektivtrafik, cykelbanor.
- Ökade anslag till drift och underhåll av järnväg.

Det är förstas svårt att bedöma tillväxteffekterna av infrastrukturinvesteringar. Oppositionen gör inte något sådant försök utan argumenterar, som sagt, huvudsakligen utifrån målet att minska koldioxidutsläppen.

För att bedöma den samhällsekonomiska lönsamheten i stora investeringsprojekt brukar så kallade kostnads-intäkts-analyser användas. När det gäller den senaste tidens stora järnvägsinvesteringar visar sådana analyser att många projekt inte är samhällsekonomiskt lönsamma (Andersson 2010). Det visar sig till exempel att kostnaderna för stora projekt som en tumregel överskrider med 45 procent. Exempelen på överskattningar av intäkterna är även de talrika.²⁹ Samtidigt ska sägas att kostnads-intäkts-analyser är notoriskt känsliga för vilka antaganden som görs, inte minst när miljö- och klimatfaktorer ska beaktas. Det är på det hela taget mycket svårt att bedöma tillväxteffekterna av oppositionens infrastruktursatsningar.

²⁹ Se till exempel Lars Hultkrantz debattartikel "Glädjekalkyl om höghastighetståg" i Dagens Nyheter, 2009-09-15.

Generösa transfereringar, jobb och tillväxt

Ett konkret sätt på vilket oppositionens förslag kan förväntas påverka tillväxten på kort sikt, är genom politikens effekter på hur många som jobbar.

Förklaringen till detta är att oppositionens förslag gör sjukförsäkring och a-kassa mer generösa.

Tanken att socialförsäkringarnas generositet påverkar hur många som arbetar är inte bara en teoretisk konstruktion. I en studie använder Per Johansson och Mårten Palme (2005) de ersättningsförändringar som gjordes 1 mars 1991 för att identifiera och kvantifiera sådana beteendeeffekter.³⁰ När andra förklaringsfaktorer rensats bort visar det sig att den sänkta ersättningen ledde till både färre sjukskrivningar, och att förändringen var större för män än för kvinnor. En annan empirisk studie av detta fenomen är Henrekson och Persson (2004) som visar att reformer som gör sjukförsäkringen mer generös följs av ökad sjukfrånvaro.

För socialförsäkringarna finns alltså en högst påtaglig avvägning mellan olika mål: Å ena sidan att ge höga ersättningar till dem som behöver försäkringen, och å andra sidan det faktum att höga ersättningar ger lägre sysselsättning, högre arbetslöshet och fler sjukskrivna. Man kan naturligtvis göra olika bedömningar av vilken avvägning som är önskvärd, men väldigt lite i oppositionens förslag antyder en medvetenhet om att sådana avvägningar existerar.

Sammanfattning om tillväxten

Förutsättningarna för värdeskapande och tillväxt i Sveriges företag är avgörande för landets konkurrenskraft och välbefinnande – speciellt i ett längre tidsperspektiv. Tyvärr är oppositionens skuggbudget relativt diffus när det gäller tillväxtfrågorna. På marginalen ses det som positivt om den ekonomiska politiken stärker tillväxten, men dokumentet rymmer varken någon förståelse för tillväxtens grundläggande orsaker eller några systematiska, forskningsförankrade förslag på tillväxtskapande åtgärder. Vår bedömning är att det största problemet ur ett kortsiktigt tillväxtperspektiv är att generösare transfereringar kan minska sysselsättningen och arbetskraftsdeltagandet.

³⁰ Reformen innebar att ersättningen sänktes från 90 till 65 procent de första tre ersättningsdagarna, för att sedan höjas till 80 och sedan till 90 procent efter 90 dagar.

5 Skatterna

Oppositionens motion innehåller ett flertal skatteförändringar som jämfört med regeringens politik innebär höjda skatter med cirka 16 miljarder kronor år 2011 och 18 miljarder kronor år 2012. Det är betydande höjningar, men de ska sättas i relation till vad som hänt under innevarande mandatperiod.

Jobbskatteavdraget har enligt regeringen sänkt inkomstskatten med ungefär 70 miljarder kronor under mandatperioden, och oppositionens förändringar innebär totalt sett en höjning med 100 miljoner under 2011 och 800 miljoner under 2012, vilket är nettot av vad oppositionen nämner som inkomstskatteförändringar (s. 104). Den totala skatten på arbete höjs dock betydligt mer än så, eftersom arbetsgivaravgifterna höjs. I relation till sänkningarna de senaste fyra åren är det dock inga drastiska skattehöjningar som väntar om oppositionen vinner höstens val.

Förutom att finansiera ökade offentliga utgifter är det tänkt att skatteförändringarna ska stimulera nya jobb, reducera skillnaderna mellan skatt på olika inkomster, minska inkomstspridningen, samt minska utsläppen av koldioxid. Perspektivet är statistiskt så till vida att skatternas effekter på kapitalbildning och ekonomisk tillväxt inte behandlas närmare.

Ett av de viktigaste mönstren i skatteförslagen är att oppositionen frångår regeringens princip – den så kallade arbetslinjen – att göra det mer lönsamt att arbeta jämfört med att inte göra det. Huvudargumentet är att skatten inte ska skilja sig åt mellan människor med olika typer av inkomster (som beskattas som inkomst av tjänst). Utifrån erfarenheter i andra länder är den största vinsten med ett jobbskatteavdrag att fler människor kommer in på arbetsmarknaden (ökat arbetskraftsdeltagande).³¹ Att utvidga jobbskatteavdraget till dem som inte arbetar innebär att den effekten upphävs. I förlängningen blir frågan varför oppositionen vill behålla regeringens till sin konstruktion krångliga jobbskatteavdrag men med urvattnade effekter. Givet målet att arbetsinkomst inte ska beskattas annorlunda än pensioner och bidragsinkomster vore den enklaste lösningen att dra tillbaka regeringens jobbskatteavdrag – speciellt som man poängterar att välfärden måste sättas före stora skattesänkningar.

Eftersom vårbudgeten innehåller ganska många olika förslag på skatteförändringar kan det vara värt att kort sammanställa dessa. Nedan följer en sådan sammanställning under rubrikerna inkomstskatt, punktskatt, fastighets- och förmögenhetsskatt, samt miljöskatt. Inom parentes anges summan av de förväntade skatteintäkterna 2011 och 2012 (angivet som skillnader jämfört med regeringens politik).

³¹ Den empiriska litteraturen beskrivs tydligt av Finanspolitiska Rådet (2010). Se även Eissa och Hoynes (2006), Blundell (2006), samt Immervoll m fl (2007).

Inkomstskatt

- Sänkt skatt på pension, arbetslöshetsersättning, föräldrapenning, sjukpenning, etc (-7 000 mkr)
- Utfasning av jobbskatteavdraget vid månadsinkomster mellan 40 000 kr och 103 000 kr (2 000 mkr)
- RUT-avdraget avskaffas (1 950 mkr)
- Sänkta arbetsgivaravgifter med 2 procentenheter år 2011 och ytterligare 4 procentenheter år 2012 på lönesummor upp till 900 000 kronor (-8 000 mkr)
- Avskaffad generell nedsättning av arbetsgivaravgifter för ungdomar mellan 18 och 25 år (20 600 mkr)
- Skattereduktion för arbetsgivare som anställer arbetslösa ungdomar. Företag som anställer en arbetslös ungdom mellan 20 och 25 år får en skattereduktion som motsvarar hela arbetsgivaravgiften under cirka ett år. (-1 500 mkr)
- Höjt reseavdrag (-450 mkr)
- Skattereduktion för medlemskap i arbetslöshetsförsäkringen (0 kr)
- Riskkapitalavdrag (-940 mkr, enligt vår egen uppskattning)

Punktskatt

- Höjd alkoholskatt (2 800 mkr)
 - En flaska vin som kostar 70 kronor blir 2,50 kronor dyrare
 - En flaska sprit blir 24 kronor dyrare
- Höjd tobaksskatt (1 200 mkr)
 - Ett paket cigaretter blir 2 kronor dyrare
 - En dosa snus blir 2,40 kronor dyrare

Fastighets- och förmögenhetsskatt

- Skatt på förmögen. Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet är oeniga om hur denna skatt ska utformas annat än att den ska införas 2012 (4 000 mkr)
 - Socialdemokraterna vill återinföra förmögenhetsskatten. Skattesatsen ska vara 1 procent. Golvet blir 2 miljoner kronor för ensamstående och 4 miljoner för sammanboende. Ett tak för

skatten ska införas så att ingen ensamstående kommer att behöva betala mer än 5 miljoner kronor och inget tvåpersonshushåll mer än 10 miljoner kronor.³²

- Vänsterpartiet vill enligt Lars Ohly ha en skatt på handel eller innehav av aktier.³³
- Miljöpartiet vill inte ha tillbaka den gamla förmögenhetsskatten utan föredrar, enligt Mikaela Valtersson, antingen en kapitalskatt eller en ytterligare differentierad moms i form av en lyxskatt.³⁴
- Förändrad fastighetsskatt (0 kr)
- Höjd stämpelskatt på juridiska personers förvärv av fastigheter genom en fördubbling av regeringens förslagna höjning (1 000 mkr)

Miljöskatt

- Höjd koldioxidskatt med 10 öre år 2011 och 17 öre år 2012. Höjningen innebär att bensinpriset jämfört med idag blir 29 öre dyrare per liter år 2011 och 49 öre dyrare år 2012. (8 100 mkr)
- Höjda energiskatter. Fastighetsskatten på vattenkraft höjs med 700 miljoner kronor mer än i regeringens förslag. Skatten på termisk effekt i kärnkraftverk höjs med 38 procent från cirka 13 000 kronor per MW och månad till cirka 18 000 kronor per MW och månad. (4 000 mkr)
- Ökad differentiering av fordonsskatten efter koldioxidutsläpp och sänkt fordonsskatt på bussar (-200 mkr)
- Kilometerskatt på tunga lastbilstransporter på 1,13 kronor per kilometer.³⁵ För att ta hänsyn till skogsindustrin är en geografisk differentiering av skatten tänkbar. (4 000 mkr)
- Trängselskatt på Essingeleden tidigareläggs till slutet av 2011 (250 mkr)
- Återinförd skatt på avfallsförbränning (200 mkr)

³² "Jobben först", Motion till riksdagen 2009/10:Fi260 av Mona Sahlin m fl (s). Se även debattartikeln "Inför ny förmögenhetsskatt och höj inkomstskatterna" av Mona Sahlin och Thomas Östros, Dagens Nyheter, 2009-03-27.

³³ "Lars Ohly vill se aktieskatt", www.di.se, 2010-06-02.

³⁴ "Rödgröna: Ny skatt på förmögna", www.dn.se, 2010-04-27. På Miljöpartiets hemsida skriver man så här om förmögenhetsskatten: "De med låga förmögenheter har ofta fått betala skatten medan personer med mycket stora förmögenheter lätt kunna smita undan. Troligtvis har förmögenhetsskatten även haft en negativ inverkan på finansieringen av småföretag då privata förmögenheter gömts undan i utlandet. Att återinföra en förmögenhetsskatt kan få negativa konsekvenser på både jobb och företagande." (2010-06-02).

³⁵ Av någon anledning anger de rödgröna i budgetmotionen en skatt på en krona per kilometer "i 2001 års prisläge".

- Skatt på handelsgödsel (600 mkr)
- Skatt på fluorerande gaser (200 mkr)

Det föreligger flera skäl som talar för att budgeten är underbalanserad:

- Kostnaden för att införa ett riskkapitalavdrag utelämnas, samtidigt som man räknar in 2 000 till 5 000 nya jobb under rubriken "Riskkapital med mera".
- Intäktsberäkningarna för nya och höjda skatter bortser från att skattebaserna är elastiska, det vill säga att den som beskattas kommer att ändra sitt beteende i syfte att minska sin skattebörd.
 - Ekonomiska studier ger anledning att tro att både förmögenhetsskatten och höjningen av den högsta marginalskattenivån kommer att ge ytterst magra – om ens några – skatteintäkter (Finanspolitiska rådet 2008, s. 226–229; Holmlund och Söderström 2010).
 - När det gäller miljöskatterna är denna beräkningsteknik speciellt märklig eftersom det angivna motivet med dessa skatter är att vara miljöstyrande. Dessa skatter har alltså som syfte att förändra människors beteende.
- Kostnadsberäkningarna för bidragshöjningar bortser även de från beteendeförändringar, trots att det till exempel är välbelagt att högre a-kassa ger upphov till längre arbetslöshetstider.

Som flera av punkterna ovan visar saknar oppositionens förslag genomgående en analys av beteendeförändringar orsakade av den föreslagna politiken. Det är självfallet inte rimligt att avkräva oppositionen avancerade beräkningar av hur stora beteendeförändringarna blir, men det är i högsta grad relevant att efterlysa någon formulering som signalerar vetskap om att dessa effekter finns och kommer att påverka utfallet. Anmärkningsvärt nog finns inte detta.

Mest problematiskt blir detta i samband med de föreslagna miljöskatterna. Syftet med höjda skatter på exempelvis koldioxid, handelsgödsel och fluorerande växthusgaser är att skapa beteendeförändringar som innebär att skattebaserna minskar och miljöförstöringen hejdas. Om skatterna har avsedda effekter på beteendet blir skatteintäkterna därför lägre än vad statiska beräkningar visar. Avsaknaden av dessa resonemang oroar, eftersom oppositionen avser finansiera delar av de höjda ersättningsnivåerna och kvalitetshöjningarna i den offentligt finansierade välfärden med miljöskatter.

Samma misstag begås när oppositionen underlåter att diskutera beteendeförändringar orsakade av skatte- och ersättningshöjningarna. Om en mer generös a-kassa gör att användandet av arbetslöshetsersättningen ökar,

uppstår även här en beteendeförändring som gör att skatteintäkterna blir lägre och a-kasseutgifterna högre än vad en statisk beräkning visar. Förutom det beklagliga i att detta sannolikt höjer arbetslösheten en smula, finns det en risk att förslaget finansiering inte håller när beteendeeffekterna beaktas. Höjd a-kassa riskerar alltså att bli dyrare än vad oppositionen har tänkt sig.

Skattesystem och terminologi

Generellt skulle man lite tillspetsat kunna säga att oppositionen syftar vidare på det lapptäcke som skattesystemet på senare år allt mer har tagit formen av. Tjugo år efter 1991 års stora skattereform är vi tillbaka i en situation med ett komplicerat och fragmenterat skattesystem. Momsen är differentierad, värnskatten tycks ha kommit för att stanna, riktade reduktioner av arbetsgivaravgifterna har införts, jobbskatteavdraget är relativt komplicerat, företagsägande och -finansiering är långt ifrån neutrala mellan olika former, och så vidare. I en rapport för Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) har professor Peter Birch Sørensen (2010) nyligen mot denna bakgrund argumenterat för att Sverige behöver en ny skattereform mot ett mer likformigt och neutralt skattesystem. Opposition – liksom regeringen – borde ta intryck av ESO-rapportens reformförslag istället för att försöka finjustera den skatt som för dagen åtdrar sig störst uppmärksamhet.

Med sina förslag kommer oppositionen inte närmare sitt eget mål om ett skattesystem som är likformigt, transparent och enkelt, samt med minimala möjligheter till skatteplanering. Bland annat följande förslag skulle göra skattesystemet mer komplicerat och i flera fall inbjuda till skatteplanering:

- Skattereduktion till företag som anställer en arbetslös ungdom
- Skattereduktion för medlemsavgift i a-kassan
- Utfasning av jobbskatteavdraget vid månadsinkomster mellan 40 000 kr och 103 000 kr
- Geografiskt differentierad kilometerskatt på tunga lastbilstransporter
- Riskkapitalavdrag, förmodligen vid köp av onoterade aktier
- Återinförd förmögenhetsskatt, med ”begränsade samhällsekonomiskt negativa effekter”

Oppositionen vill inte heller göra mycket för att öka skattesystemets transparens. Flera argument i motionen handlar om terminologi istället för om ekonomi. Ett bärande argument är att olika slags inkomster inte ska beskattas olika. Men istället för en debatt om huruvida skatten på föräldrapenning och sjukpenning borde vara densamma som skatten på arbetsinkomster, vore det mer klagande med en diskussion om hur hög nettoersättningen i dessa bidragssystem borde vara. Vi menar med andra ord att oppositionens

målsättning att minska skillnaden i *beskattning* mellan löntagare och bidragstagare tar fel sikte. Istället för skatten på bidragen är det nettoersättningsnivåerna som bör stå i fokus: både för dem som tar emot bidragen och vid ekonomiska analyser av bidragssystemens effekter.

Samma invändning kan göras gällande skatten på pensioner. Oppositionen argumenterar terminologiskt: "Pensionärer ska inte beskattas hårdare än löntagare. Pension är inget bidrag – utan uppskjuten lön." Men i själva verket finns det inget enkelt svar på vad en pension egentligen är, speciellt inte i det svenska pensionssystemet. Pensionerna har inslag både av uppskjuten lön och av bidrag (garantipension), men också av kapitalinkomster (premiepensionsdelen) och omfördelning med avseende på livslängd (både förväntad och faktisk).

Argumenten mot RUT-avdraget utgör ett ytterligare exempel på terminologiska sammanblandningar. De tre oppositionspartierna skriver visserligen inget om RUT i sin budgetmotion, annat än att avdraget ska avskaffas, men Mona Sahlin och Lars Ohly har i andra sammanhang uttryckt att RUT-avdraget är en subvention och att RUT-jobben är "bidragsberoende". Att kalla en skattereduktion för en subvention är förvirrande. Det är möjligen korrekt att säga att skattesystemet uppmuntrar hushållsnära tjänster – men inte att de som utför dessa tjänster är bidragsberoende.

RUT-avdraget förtjänar att uppmärksammas lite noggrannare. Oppositionen räknar med att kostnaden för avdraget kommer att fördubblas från 2011 till 2012 vilket innebär att ett avskaffande skulle ge nästan 2 miljarder kronor i ökade skatteintäkter. Men som vi redan har diskuterat i avsnittet om jobben räknar oppositionen samtidigt inte med att ett endaste jobb går förlorat när RUT-avdraget avskaffas. Det är svårförståeligt varför oppositionen inte kopplar samman avdragsminskningen med någon form av negativ sysselsättningseffekt. Exakt hur många nya jobb RUT-avdraget har gett och kan förväntas ge är förstås svårt att säga. Att räkna med att RUT kostar två miljarder utan att skapa ett enda jobb är dock knappast korrekt.

Om RUT-avdraget bör också nämnas att det utifrån ekonomiska modeller för effektiv beskattning framstår som mer attraktivt än ROT-avdraget. Eftersom de hushållsnära RUT-tjänsterna är lättare att utföra själv jämfört med ROT-tjänsterna blir RUT-tjänsterna mer snedvridna av att beskattas (Ohlsson 1997). Finanspolitiska Rådet (2010, s 191) menar därför att argumenten för RUT-avdraget är starkare än argumenten för ROT-avdraget och att det är osäkert om ROT-avdraget är samhällsekonomiskt lönsamt.

Att gå igenom oppositionens övriga skatteförslag låter sig inte göras i den här rapporten. Nedan kommenterar vi några av de skatter som det går att dra tydliga ekonomiska slutsatser om.

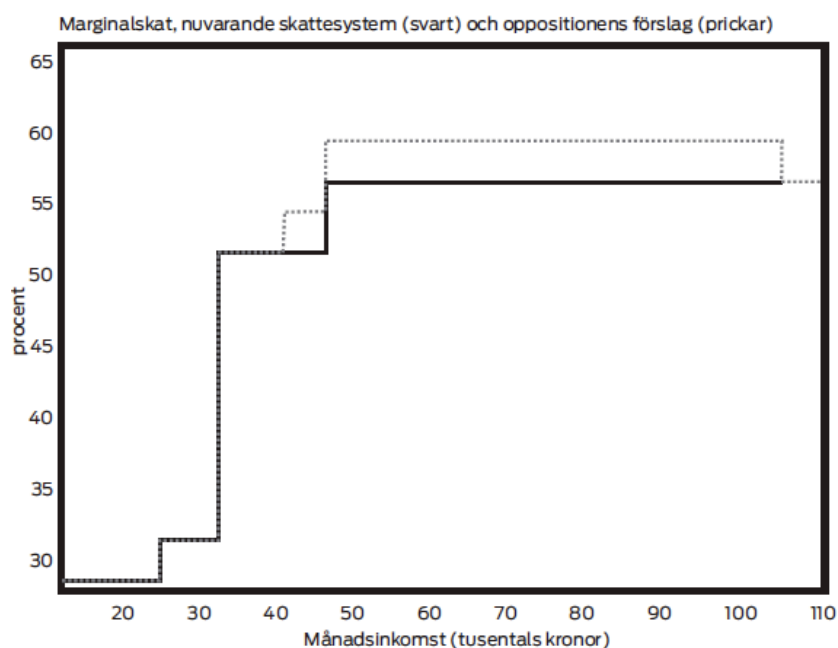
Arbetsgivaravgifter för ungdomar

Oppositionen vill ersätta den generella nedsättning av arbetsgivaravgifter för ungdomar mellan 18 och 25 år med en skattereduktion för arbetsgivare som anställer arbetslösa ungdomar mellan 20 och 25 år. Jämfört med regeringens nuvarande politik ser vi detta förslag som träffsäkert och kostnadseffektivt. Att sänka arbetsgivaravgifterna för alla ungdomar är ett dyrt sätt att få fler i arbete.³⁶ Däremot innebär oppositionens förslag att skattesystemet snarare blir mindre enhetligt och mer krångligt.

Utfasning av jobbskatteavdraget

Oppositionen vill behålla jobbskatteavdraget men föreslår en utfasning i form av en skattehöjning på 2,5 procentenheter för månadsinkomster mellan 40 000 kr och 103 000 kr.

Figur 4. Marginalskatter med utfasat jobbskatteavdrag.³⁷

På sätt och vis är det logiskt att på detta sätt inrikta jobbskatteavdraget mot grupper med lägre inkomster; jämförelser mellan arbets- och bidragsinkomster ingår väldigt sällan i den privatekonomiska kalkylen hos personer med månadslöner över 40 000 kr. Samtidigt är det problematiskt att utfasningen innebär höjd marginalskatt..

³⁶ Finanspolitiska rådet (2008, s. 211–212) för en något längre diskussion som landar i samma slutsatser.

³⁷ Källa: Martin Flodén, Ekonomistas,

http://people.su.se/~mflod/ekonomistas/20100503_margskatt.png (2010-06-28). Figuren exkluderar arbetsgivaravgifter.

Oppositionen vill – liksom regeringen – behålla den så kallade värnskatten, det vill säga den extranivå av statlig inkomstskatt som tas ut med 5 procent på årsinkomster över 532 700 kronor. Argumentet för denna skatt brukar vara att de som har råd ska bidra mer, men så har inte blivit fallet. Enligt Sørensens (2010) beräkningar ger värnskatten upphov till en nettoförlust av skatteintäkter. Orsaken är att människor blir mindre intresserade av att arbeta ihop höga årsinkomster när den faktiska marginals-katten kryper upp till 75 procent. Värnskatten kan ifrågasättas även utifrån en studie av Bertil Holmlund och Martin Söderström (2010) som tyder på att ett avskaffande av denna skatt skulle få relativt små effekter på skatteintäkterna. Det är med andra ord inte säkert att utfasningen av jobbskatteavdraget kommer att ge de skatteintäkter (1 miljard kr per år) som oppositionen räknar med.

Förmögenhetsskatt

Eftersom de rödgröna partierna inte har kunnat komma överens om hur en ny förmögenhetsskatt ska se ut är det förstås svårt att bedöma skattens ekonomiska effekter. Erfarenheterna från den tidigare förmögenhetsskatten som avskaffades 2007 avskräcker dock från det återinförande som Socialdemokraterna själva har föreslagit. Förmögenhetsskatten var en skadlig skatt eftersom den drev stora mängder kapital ut ur Sverige. Under åren stoppades över 500 miljarder kronor undan i utlandet (Roine och Waldenström 2009). Kapitalflykten nödvändiggjorde undantagsregler som innebar att flera av landets allra mest förmögna människor – bland andra Stefan Persson och Fredrik Lundberg – inte behövde betala förmögenhetsskatt på sina stora aktieinnehav. Frankrike är idag det enda land inom EU som har kvar en förmögenhetsskatt.

Energiskatter

Vi har redan pekat på det motsägelsefulla i att inte beräkna hur mycket skattebasen ändrar sig när man höjer en skatt med syftet att styra människor bort från den beskattade varan. Dessutom vill vi nämna att skatterna på vattenkraft och kärnkraft svårligen kan räknas till de skatter som syftar till att "klimat- miljö- och energimålen ska kunna nås på ett effektivt sätt." Dels är dessa två skatter inte utformade för att styra produktionen, dels medför de två energislagen ytterst minimala utsläpp av koldioxid.

Trängselskatt

Inom sin Stockholmssatsning föreslår oppositionen att trängselskatt införs på den hårt trafikerade Essingeleden redan i slutet av 2011. Det är ett välkommet förslag. Vår bedömning är att man även bör överväga att höja denna skatt. Trängselskatten ligger kvar på samma nivå som när skatten infördes 2007.³⁸

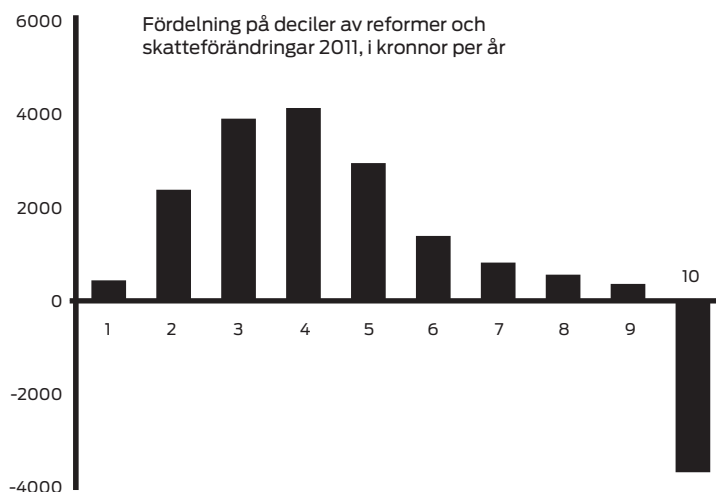
³⁸ Eftersom Lag (2004:629) om trängselskatt reglerar skatten i kronor per passage har skatten inte räknats upp med inflationen.

Dessutom borde skatten förmodligen tillåtas variera mer över dygnet för att på ett mer effektivt sätt kunna minska köerna i Stockholmstrafiken.

6 Fördelningseffekterna

Oppositionen har låtit Riksdagens utredningstjänst genomföra en fördelningsspolitisk analys av den rödgröna ekonomiska politiken.³⁹ Analysen grundar sig på förslag som ”direkt berör individernas och hushållens inkomster, via ändrade transfereringar eller ändrade skatter” (s. 98). Förutom effekter för ett antal typhushåll, redovisas resultatet i form av ett stapeldiagram, som framgår av figur 5 nedan.

Figur 5. Påstådda fördelningseffekter av oppositionens politik

Stapeldiagrammet ovan förmedlar ett tydligt budskap: 90 procent av hushållen tjänar på oppositionens politik, och endast de 10 procent rikaste hushållen får det sämre. En närmare granskning visar emellertid att detta är missvisande.

För det **första** är den fördelningsspolitiska analysen i figuren ovan uppenbart inte budgetbalanserad. En försämring på 3 600 kronor för de 10 procent rikaste hushållen kan inte finansiera förbättringar på 1 800 kronor för resterande 90 procent av befolkningen.

Någon vägledning om hur detta hänger ihop ges överhuvudtaget inte i oppositionens motion, men i promemorian från Riksdagens utredningstjänst framgår tydligt att "[d]en direkta finansiella effekten av de införda regelförändringarna beräknas motsvara en försvagning av de offentliga

³⁹ RUT promemoria, Dnr 2010:0752.

finanserna med ca 9,4 miljarder kronor 2011.”⁴⁰ I genomsnitt vinner varje svensk 1 300 kronor, enligt utredningstjänstens beräkningar.

Detta betyder dock inte att oppositionens förslag är underfinansierade. Förklaringen är att utredningstjänsten har fått instruktioner om att beräkna ”den disponibla inkomsten för respektive hushåll med föreslagna förändringar år 2011 [och jämföra] med de skatter och regler som gäller 2010” (s. 96). Eftersom oppositionen valt att lägga stora delar av finansieringen i form av skattehöjningar från och med 2012 kommer dessa inte med i den fördelningspolitiska analysen.

För det **andra**: Det faktum att jämförelsen görs med 2010 betyder att staplarna i figuren till stor del innehåller sådant som redan beslutats i Riksdagen, exempelvis höjt grundavdrag för pensionärer på 5 miljarder (till vilka oppositionen adderar 2,5 miljarder). Vidare ingår oppositionens acceptering av regeringens höjning (i 2010 års vårbudget) av flerbarnstillägget (0,7 miljarder).

Detta sätt att utforma jämförelsen på är naturligtvis korrekt om syftet är att jämföra hushållens disponibla inkomster 2011 med 2010, men missvisande som en jämförelse mellan de två regeringsalternativen. Med tanke på att budgetmotionens siffror i övrigt uttrycks som avvikelser från regeringens politik framstår oppositionens beskrivning av de fördelningspolitiska effekterna som vilseledande.

Diagrammet som ska sammanfatta de fördelningspolitiska effekterna av oppositionens politik, innehåller alltså ökningsar av hushållens disponibla inkomster som är resultatet av redan fattade beslut i riksdagen, samtidigt som det inte beaktar finansieringen av den rödgröna politiken fullt ut.

För det **tredje** har Riksdagens utredningstjänst på grund ”analystekniska svårigheter” inte analyserat förslaget om höjd alkohol- och tobaksskatt med 12,5 procent. Fördelningseffekterna av tobaksskatten är emellertid ganska uppenbara: 20 procent av arbetarna, 16 procent av de lägre tjänstemännen och 5 procent av de högre tjänstemännen röker dagligen. Det är också vanligare att kvinnor röker. Alkoholskattens fördelningsprofil är det betydligt svårare att säga något om eftersom drickandets socioekonomiska struktur är betydligt mer komplex. Enligt SCB (2007) är hög konsumtion vanligare bland tjänstemän än bland arbetare, och vanligare bland högre tjänstemän än bland lägre tjänstemän. Intensivkonsumtion är emellertid vanligast bland män i arbetarklassen.

Sammantaget menar vi att de två första invändningarna är allvarliga. Figur 5 och de resonemang som finns kring fördelningseffekterna i oppositionens budgetalternativ är missvisande. Vi har inte själva möjligheten att göra alternativa beräkningar. Men ett mer korrekt sätt att beskriva de kortsiktiga, statistiska fördelningseffekterna av oppositionens politik är – enligt vår mening –

⁴⁰ RUT promemoria, Dnr 2010:0752, s. 5

att förvärvsarbetande förlorar, medan arbetslösa, sjukskrivna, och pensionärer vinner.

7 Några helhetsintryck

Efter att ha gått igenom budgetens olika områden vill vi ta upp tre olika mönster som framträder när budgeten betraktas som en helhet. Det gäller användandet av utredningar från Riksdagens utredningstjänst, ”promillepolitik” eller stora ord om små satsningar, samt de tröskeleffekter som uppkommer i en samverkan mellan flera av budgetens förslag.

Användandet av Riksdagens utredningstjänst

Oppositionen använder flitigt promemorior från Riksdagens utredningstjänst som underlag för sitt budgetalternativ. De är inte ensamma om att nyttja utredningstjänsten på detta sätt. En sådan utredning ger onekligen viss trovärdighet åt förslagen, men de instruktioner som ges till utredningstjänsten kan mycket väl vara så styrande att resultatet med säkerhet blir det önskade.

Riksdagens utredningstjänst gör helt enkelt de beräkningar de ombeds göra, vilka inte behöver överensstämma med de beräkningar som en utredare med friare händer skulle ha gjort. Vi är exempelvis övertygade om att en mindre styrd utredare, ombedd att analysera fördelningseffekterna av oppositionens förslag, inte skulle redovisa de vilseledande partiella beräkningar som oppositionen väljer att lyfta fram.

Vi vill understryka att detta inte är någon kritik av utredningstjänstens arbete i sig, utan mot det sätt på vilket partier och enskilda politiker stundom använder dessa utredningar som tillhygge i den politiska debatten. Det är heller ingen nytt fenomen: Exempelvis har både Vänsterpartiet och Miljöpartiet flera gånger under denna mandatperiod använt utredningstjänsten för att ge tyngd åt det tämligen triviala konstaterandet att räknat i kronor (snarare än i procent, vilket är brukligt) ger regeringens skattesänkningar mest åt höginkomsttagare (och därmed åt män). Även Centerpartiet lät utredningstjänsten räkna på avdraget för hushållsnära tjänster i ett läge när exempelvis Konjunkturinstitutet menade att det fortfarande var för tidigt att utvärdera dess effekter.⁴¹

Om trenden fortsätter är risken stor att RUT i framtiden tyngs ned av styrda utredningar med rent partipolitiska syften, och detta vore olyckligt.

⁴¹ Se exempelvis ”Budget ger mest till de rika”, E24 den 25 april 2007 (länk: http://www.e24.se/pengar24/din-ekonomi/budget-ger-mest-till-de-rika_39023.e24); ”Inkomstklyftorna ökar mellan män och kvinnor”, DN-debatt, den 22 juli 2009 (länk: <http://www.dn.se/debatt/inkomstklyftorna-okar-mellan-man-och-kvinnor-1.915845>); samt Sveriges Radios Valrapportering, 4 mars 2010 (länk: <http://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=3615&grupp=9635&artikel=3485961>).

Promillepolitik

Ett återkommande mönster i budgetmotion ser ut så här. De rödgröna beskriver ett problem, argumenterar för att det måste få en lösning – och föreslår sedan en tvåårig anslagsökning med någon promille eller mindre. Det så kallade skolkökslyftet är ett tydligt exempel. De rödgröna vill genomföra "ett kvalitetslyft för att maten ska bli bättre i skolorna" (s. 47) vilket skulle få eleverna att må och prestera bättre. Men med ett anslag på 50 miljoner kronor – det vill säga sju promille av skolmatens kostnader – blir kvalitetslyftet sannolikt begränsat. Målet att "eleverna i skolan ska få nylagad mat från lokala tillagningskök istället för uppvärmd mat som körts långa sträckor" (s. 47) skulle naturligtvis kosta betydligt mer än 50 miljoner att uppfylla.

Andra exempel på denna promillepolitik är statsbidragen till kvalitetshöjningar i kommunsektorn (<1% av kommunernas budget) och satsningen på barnomsorg på obekvämlig arbetstid (<1% av barnomsorgens kostnader). Vad det skulle kosta att erbjuda heltidstjänster till alla kommunanställda är svårt att säga, men det borde stå klart att de 500 miljoner kronor som oppositionen anslår för att underlätta en sådan omställning inte kommer att räcka långt.

Tröskeeffekter

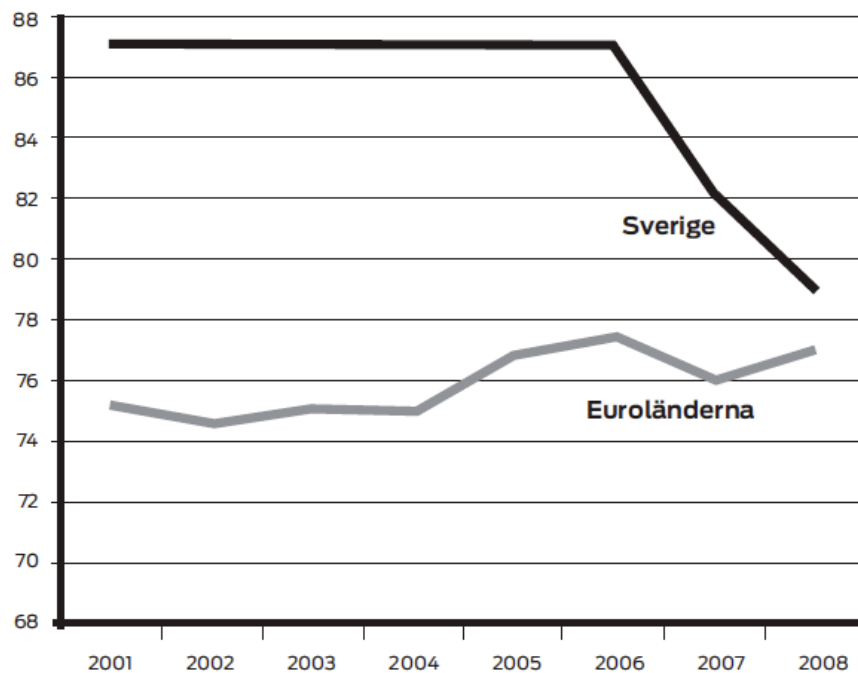
Slutligen samverkar flera av oppositionens förslag på ett olyckligt sätt så att de samlade drivkrafterna för arbete dämpas. En person med ersättning från a-kassan som tar ett jobb kommer att få en privatekonomisk förbättring. Kombinationen av bortfallande arbetslöshetsersättning, skatter och andra bortfallande bidrag (exempelvis bostadsbidrag) gör dock att skillnaden i plånboken i många fall inte blir så stor. Denna så kallade tröskeeffekt anger hur stor andel av bruttointkomsten som försvinner från den enskilde genom bortfallande bidrag, ersättningar och skatter vid en lön som motsvarar två tredjedelar av snittlönen för en industriarbetare. Detta är en av nyckelindikatorerna i EU:s sysselsättningsstrategi, vilket gör att jämförbar statistik tillhandahålls av Eurostat.

Figur 6 visar hur Sverige länge hade en tröskeeffekt på 87 procent. Det betyder i praktiken att den privatekonomiska vinsten av att gå från a-kassa till heltidsjobb var mycket liten. Dessutom inkluderar den framräknade tröskeeffekten inte kostnaden för resor till jobbet och andra merkostnader av att arbeta.

Naturligtvis finns en rad icke-monetära drivkrafter som gör att arbetslösa söker och tar jobb trots att den ekonomiska vinsten är liten, men de ekonomiska incitamenten spelar naturligtvis också roll. Som synes har Sverige de senaste åren närmat sig övriga EU-länder, vilket rimligen har haft goda effekter på arbetsmarknadens funktionssätt.

Mot den bakgrunden är utvidgningen av regeringens jobbskatteavdrag till grupper som inte arbetar, höjd ersättning i a-kassan och höjt bostadsbidrag förslag som samverkar till att försämra drivkrafterna för arbete.⁴²

Figur 6. Tröskeeffekt (procent) vid övergång från arbetslöshet till arbete.⁴³

⁴² För mer om bostadsbidrag och tröskeeffekter i familjepolitiken, se exempelvis SOU (2001:24).

⁴³ Källa: Eurostat. Diagrammet visar hur många procent av bruttolönen som den enskilde inte får behålla, och gäller en ensamstående utan barn som tar ett arbete med 67 procent av snittlönen för en industriarbetare.

8 Avslutande diskussion

Vi är medvetna om att vår granskning kommer att nagelfaras. På flera punkter kommer det förmodligen att vara möjligt att hitta forskning som säger annorlunda. Sådan ser samhällsvetenskapen ut. Vår ambition har varit att försöka ge en bild av vilken samsyn som råder inom olika forskningsfält, även om det så gott som alltid finns enskilda studier som avviker från det stora flertalet.

Vår granskning har visat att det på flera punkter finns gott om erfarenheter som rimligen borde beaktas när den ekonomiska politiken utformas. Politik bygger emellertid också på värderingar, och sådana kan inte vara sanna eller falska. Forskning kan i det läget ge vägledning om vilka avvägningar som måste göras mellan olika önskvärda mål.

Det är naturligtvis svårt att i en kort rapport ge en fullständig och rättvis bild av ett dokument som spänner över mer än 100 sidor och som är tänkt att ligga till grund för en kommande regerings ekonomiska politik. Vi har därför tvingats välja vissa frågor och perspektiv att belysa. En kritisk läsare kan – och bör – ifrågasätta vårt urval. Även om vi i denna rapport fokuserat på några viktiga områden finns det mycket annat som vi har lämnat därhän. Vi rekommenderar därför alla att läsa oppositionens budgetförslag i sin helhet och bilda sig en egen uppfattning.

Referenser

Aghion, Philippe, Leah Boustan, Caroline Hoxby och Jerome Vandenbussche. Under utgivning. The causal impact of education on economic growth: Evidence from the United States. *Brookings Papers on Economic Activity*.

Albrecht, James, Gerard van den Berg och Susan Vroman. 2004. The knowledge lift: The Swedish adult education program that aimed to eliminate low worker skill levels. IFAU Working Paper 2004:17. Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering.

Andersson, Roland. 2010. Stora förlustprojekt: Diskussion utifrån Citybanan och höghastighetsbanor. *Ekonomisk Debatt*, 38 (3), 53–64.

Barro, Robert. 1999. Human capital and growth in cross-country regressions. *Swedish Economic Policy Review*, 6 (2), 237–277.

Berg, Erlend och Jørn Rattsø. 2007. Do grants to state and local governments stimulate economic development? Opublicerat manuskript.

Bergh, Andreas. 2008. *Den kapitalistiska välfärdsstaten*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.

Bergh, Andreas och Günther Fink. 2008. Higher education policy, enrollment, and income inequality. *Social Science Quarterly*, 89 (1), 217–235.

Bergh, Andreas och Martin Karlsson. 2010. Government size and growth: Accounting for economic freedom and globalization. *Public Choice*, 142 (1), 195–213.

Bjuggren, Carl Magnus och Dan Johansson. 2009. Privat och offentlig sysselsättning i Sverige 1950–2005. *Ekonomisk Debatt*, 37 (1), 41–53.

Björklund, Anders. 1999. Utbildningspolitik och utbildningens lönsamhet. I Lars Calmfors och Mats Persson (red). *Tillväxt och ekonomisk politik*. Lund: Studentlitteratur.

Blundell, Richard. 2006. Earned income tax credit policies: Impact and optimality. The Adam Smith Lecture, 2005. *Labour Economics*, 13 (4), 423–443.

Canton, Erik och Frank de Jong. 2005. The demand for higher education in the Netherlands, 1950–1999. *Economics of Education Review*, 24 (6), 651–663.

Dahlberg, Matz, Heléne Lundqvist och Eva Mörk. 2008. Intergovernmental grants and bureaucratic power. IFAU Working Paper 2008:17. Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering.

- Dahlberg, Matz, Eva Mörk, Jørn Rattsø och Hanna Ågren. 2008. Using a discontinuous grant rule to identify the effect of grants on local taxes and spending. *Journal of Public Economics*, 92 (12), 2320–2335.
- Dahlberg, Matz och Jørn Rattsø. 2010. Statliga bidrag till kommunerna – i princip och praktik. Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2010:5.
- Ding, Weili och Steven Lehrer. 2010. Estimating treatment effects from contaminated multiperiod education experiments: The dynamic impacts of class size reductions. *Review of Economics and Statistics*, 92 (1), 31–42.
- Edin, Per-Anders, Peter Fredriksson och Bertil Holmlund. 1993. Utbildningsval och utbildningsavkastning i Sverige. Ekonomiska Rådets Årsbok.
- Eissa, Nada och Hilary Hoynes. 2006. Behavioral responses to taxes: Lessons from the EITC and labor supply. I J.M. Poterba (red), *Tax Policy and the Economy*. Cambridge MA: MIT Press.
- Finanspolitiska rådet. 2008. Svensk finanspolitik: Finanspolitiska rådets rapport 2008. Stockholm: Finanspolitiska rådet.
- Finanspolitiska rådet. 2010. Svensk finanspolitik: Finanspolitiska rådets rapport 2010. Stockholm: Finanspolitiska rådet.
- Forslund, Anders. 2009. Labour supply incentives, income support systems and taxes in Sweden. IFAU Working Paper 2009:30. Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering.
- Fredriksson, Per. 1997. Economic incentives and the demand for higher education. *Scandinavian Journal of Economics*, 99 (1), 129–142.
- Fredriksson, Peter och Bertil Holmlund. 2006. Improving incentives in unemployment insurance: A review of recent research. *Journal of Economic Surveys*, 20, 357–387.
- Fredriksson, Peter och Björn Öckert. 2008. Resources and student achievement: Evidence from a Swedish policy reform. *Scandinavian Journal of Economics*, 110 (2), 277–296.
- Hall, Caroline 2009. Förlängningen av yrkeslinjerna på gymnasiet. *Ekonomisk Debatt*, 37 (8), 61–75.
- Hassler, John och Per Krusell. 2010. Svensk ekonomisk tillväxt då och nu och i ett internationellt perspektiv. I Dominique Anxo D, Rikard Forslid, John Hassler, Per Krusell, Thomas Lindh och Daniel Waldenström. Konjunkturrådets rapport 2010: Råd till en finansminister. Stockholm: SNS Förlag.

- Henrekson, Magnus and Mats Persson. 2004. The effects on sick leave of changes in the sickness insurance system. *Journal of Labor Economics*, 22 (1), 87–114.
- Holmlund, Bertil. 1998. Unemployment insurance in theory and practice. *Scandinavian Journal of Economics*, 100 (1), 113–141.
- Holmlund, Bertil och Martin Söderström. 2008. Hur påverkas inkomsterna av skatteförändringar? Rapport 2008:28. Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering.
- Immervoll, Herwig, Henrik Jacobsen Kleven, Claus Thustrup Kreiner och Emmanuel Saez. 2007. Welfare reform in Europe: A microsimulation analysis. *Economic Journal*, 117 (516), 1–44.
- Johansson, Per och Mårten Palme. 2005. Moral hazard and sickness insurance. *Journal of Public Economics*, 89 (9–10), 1879–1890.
- Jörnmark, Jan. 2004. *Skogen, staten och kapitalisterna*. Lund: Studentlitteratur.
- Krueger, Alan och Bruce Meyer. 2002. Labor supply effects of social insurance. I Alan Auerbach och Martin Feldstein (red), *Handbook of Public Economics*, volym 4. Amsterdam: Elsevier.
- Lancaster, Tony och Stephen Nickell. 1980. The analysis of re-employment probabilities for the unemployed. *Journal of the Royal Statistical Society A*, 143 (2), 141–165.
- Layard, Richard och Stephen Nickell. 1986. Unemployment in Britain. *Economica*, 53 (210), S121–S169.
- Lerner, Josh. 2009. *Boulevard of Broken Dreams: Why Public Efforts to Boost Entrepreneurship and Venture Capital Have Failed – and What to Do about It*. Princeton: Princeton University Press.
- Leuven, Edwin, Hessel Oosterbeek och Marte Rønning. 2008. Quasi-experimental estimates of the effect of class size on achievement in Norway. *Scandinavian Journal of Economics*, 110 (4), 663–693.
- Lindahl, Mikael. 2005. Home versus school learning: A new approach to estimating the effect of class size on achievement. *Scandinavian Journal of Economics*, 107 (2), 375–394.
- Mossfeldt, Marcus och Pär Österholm. 2010. The persistent labour-market effects of the financial crisis. Working Paper nr 117. Stockholm: Konjunkturinstitutet.
- Myhrman, Johan. 1994. *Hur Sverige blev rikt*. Stockholm: SNS förlag.

Naurin, Elin. 2009. *The Promising Democracy: Parties, Citizens and Election Promises*. Doktorsavhandling, Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.

OECD. 2006. *Employment Outlook 2006: Boosting Jobs and Incomes*. Paris: OECD.

Ohlsson, Henry. 1997. Reformerad beskattning av hushållstjänster. Bilaga till SOU 1997:17, Tjänstebeskattningsutredningen.

Psacharopoulos, George och Harry Patrinos. 2004. Returns to investment in education: A further update. *Education Economics*, 12 (2), 111–134.

Roine, Jesper och Daniel Waldenström. 2009. Wealth concentration over the path of development: Sweden, 1873–2006. *Scandinavian Journal of Economics*, 111 (1), 151–187.

SCB. 2007. Alkohol- och tobaksbruk. Levnadsförhållanden rapport 114.

Shin, Jung-cheol och Sande Milton. 2006. Rethinking tuition effects on enrollment in public four-year colleges and universities. *The Review of Higher Education*, 29 (2), 213–237.

Sianesi, Barbara. 2004. An evaluation of the Swedish system of active labor market programs in the 1990s. *Review of Economics and Statistics*, 86 (1), 133–155.

Sjögren, Anna. 2010. Betygsatta barn – spelar det någon roll i längden? Rapport 2010:8. Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering.

Sørensen, Peter Birch. 2010. Swedish tax policy: Recent trends and future challenges. Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi. 2010:4. Stockholm: Finansdepartementet.

SOU 2001:24. Ur fattigdomsfällan. Slutbetänkande från Familjeutredningen.

SOU 2009:33. Skatterabatt på aktieförvärv och vinstutdelningar. Slutbetänkande från Skatteincitamentsutredningen.

Stenberg, Anders. 2005. Comprehensive education for the unemployed: Evaluating the effects on unemployment of the adult education initiative in Sweden. *Labour*, 19 (1), 123–146.

Storesletten, Kjetil och Fabrizio Zilibotti. 1999. Utbildning, utbildningspolitik och tillväxt. I Lars Calm-fors och Mats Persson (red). *Tillväxt och ekonomisk politik*. Lund: Studentlitteratur.

Strauss, Hubert och Christine de la Maisonnette. 2007. The wage premium on tertiary education: New estimates for 21 OECD countries. OECD Economics Department Working Paper, nr 589. Paris: OECD.

Uusitalo, Roope och Jouko Verho. 2007. The effect of unemployment benefits on re-employment rates: Evidence from the Finnish UI-benefit reform. IFAU Working Paper 2007:21. Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering

Om FORES

FORES är en ny tankesmedja som vill förändra. Globalisering och klimatförändring innebär utmaningar som kräver nya sätt att se på samhället. FORES ger debatten nya perspektiv, frimodiga idéer och positiv energi. Vi bygger nätverk av samhällsintresserade och experter. Tillsammans kan vi ta fram tydliga och konkreta förslag på lösningar för en hållbar framtid.

www.fores.se brev@fores.se Bellmansgatan 10, 118 20 Stockholm

FORES – FORUM FÖR REFORMER OCH ENTREPRENÖRSKAP